

ПРОСВЈЕТА.

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ, ШКОЛУ И ПОУКУ.

УРЕЂУЈЕ Ј. СУНДЕЧИЋ.

СВЕСКА

IV.

Илази почетком свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предплате се шаљу високопречасној консисторији Митрополије цетињске. — Сва писма и Новине у замјену, шаљу се на уредника у Котор (Cattaro). Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе; ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на сву годину или на по године.

ГОДИНА

II.

І. Д И О.

ЗА БОГОСЛОВЈЕ И ДУХОВНУ ПОУКУ.

NACIONALNA

МАТЕРИНСКА БРИГА ВЕЛИОПЕКА ПРЕТОГОВОЉЕЊУ ВЈЕРУЈУЋИХ

К СВ. ЦРКВЕ БОЖЈЕ ОКОЛО ПОКАЈАЊА.

CRNOJEVIĆ

(Руски написао: Епископ Александар.)

... Знајући ово вријеме, да је већ час дошао да устанимо од сна; јер нам је сад ближе спасеније него ли кад вјеровасмо. Ноћ прође, а дан се приближи: да одбацимо дакле сва дјела тамна а да се обучемо у оружје виђела. Да ходимо поштено као по дану: не у ждерању и пљачеству, не у блудству и нечистоти, не у свађуњу и зависти; него се обучите у Господа нашега Исуса Христа, и тијелу не угађајте по жељама. (Рим. 13., 11—14.)

До мало наступа Св. и Велики пост, или, који се иначе назива четрдесетница, — одвећ благопријатно вријеме, које се именује даном спасења ради тога, да би смо ми, грјешни, подвостручили своје молитве ка Господу, да принесемо чистосрдачно покајање ради грехова, те у великим тајнама покајања и причешћа, да добијемо опроштење и да се сјединимо са Христом

Спаситељем помоћу свете тајне тијела и крви Христове. Но ко незна, како је тешко нашему немоћноме и грешноме тијелу тај прелаз од свакодневног живљења упутити к самој строгојем посту и уздржању, к „распинанију плоти со страстима и похотима!“ Но света црква снисходљиво, као чедољубива мајка, која се стара о својој ћеци, према нама се односи.

Она нас још зараније при-
готовљава к томе уздржавању;
зараније пробуђује у нама наша
св. чувства с којима смо ми
дужни ступити у свети пост и
која саодговарају њему, пунећи
наш слух тронутијем примјери-
ма и клицањем к покајању. Дје-
ло спасења — јест велико дје-
ло — а велика дјела требају и
велику спрему. На. пр., ко хоће
да се бори са силнијем и опасни-
јем непријатељем, тај треба да
зараније припреми потребне ства-
ри, па да се бори.

Но који је непријатељ опас-
нији и лукавији од нашега ти-
јела, које непрестано војује про-
тив духа? — И ево, да би ми
готови били за ту борбу, против
њег онда, кад наступи благопри-
јатно вријеме поста, св. црква
предлаже нама кроз три нећеље
у воскресном евангелију причу
о Митару и Фарисеју.¹⁾ У прво-
ме показује и похваљује саврше-
ну смиреност; у другоге изобли-
чује гордост и самопоуздање и
високо мњење о самом себи, као
богопротивна и грешна дјела и
непосредно нам показује неопхо-
димост покајања у својој светој
пјесми²⁾, која се у то вријеме и
поје кроза све вријеме покајања
на свеноћном бденију и јутрењем
богослужењу. Продужујући, у-
позорује нас на чувства сокру-
шења о греховима, и св. црква
у сљедујућој нећељи предлаже
нам у евангелију причу *о блудном
сину*,³⁾ показујући у њој до чега

може довести грешника самовољ-
ство, жеља да живи по својим
страстима и непокорно; с друге
стране пак, како велика љубав Бо-
жија, која обузима грешника и
опет прима ако он упозна своје
грехове и у познању их обраћа
к милосрђу Божијему.

Иста се мисао исказује и у
оном псалму,⁴⁾ који се поје на
свеноћном бдјењу или на јутре-
њем богослужењу у коме се по-
казује удаљеност Јудеја из о-
тачбине у Вавилон за њихове
грехове и противљења Богу; њи-
хова горка жалост о Јерусалиму
и о светом храму, и њихова са-
крушеност.

Иступимо поближе к све-
тој епитети и св. црква још бо-
ље још љубавније се стара у-
тицати на нас, с цијељу пробудити нас од греховне успава-
лости и пробудити нас од греховне успава-
лости. О нежељу месопусну (пред-
сирном) напомиње нам у св. еван-
гелију *о страшном суду* Господ-
њем⁵⁾. Што може бити силније,
страшније и одлучније од напо-
мињања о суду, на ком се пра-
ведни једва спасава, а нечастиви
и грешни — гдје да се покаже!..
на ком ли ће једни чути утје-
штиве ријечи праведног судије:
„*приступите благословени Оца
Мога, наследите уготовљено вам
царство од створења свијета,*“ а
други, грозан приговор: „*идите
од Мене, проклетии, у огањ вјечни,
уготовљени фаволу и његовијем
анђелима!*“ — То исто покажу-
је св. црква у сљедујућој пјес-
ми: „*помисљајам на дан страшни*

1) Лук. 18, 10—14.

2) „Покаянiя отверзи ми двери житиодавче...“
Нећ. Мит. и Фар.

3) Лук. 15, 11—32.

4) „На рыкахъ Вавилонскихъ...“

5) Мат. 25, 31—46.

и олакујем дјела своја лукава; како ћу одговорити бесмртномо цару! или којом ћу дрскошћу погледаши на судију блудни ја: благоутробни Оче, Сине јединородни, Душе свети, помилуј ме!“

За тим настаје неђеља си-ропусна (бијела) која служи за приуговорљене к строгоме уздржању поста и за прелаз к њему. У виду тога св. црква оставила је заповијед да се у течају ове неђеље не једу масна јела, учећи нас да се чувамо од сувишног јела, а кроз то и к уздржавању у начину живљења (од удобности и од развлачења на дуго вријеме.) Односећи се тако матерински к нашему тијелу, особито се стара улити у нас, да се у дух наш, називајући га неђељу: *предверјем покајања, свијетлим прешпразнеством уздржања, свијетлијем прешпразнеством поста.*

„Се врвма покајања, претпразднественный сей постовъ входъ — пјева она у те дане — постовъ входи и предверія вси да не осквернимъ невоздержаніемъ и пияствомъ.“ Тако се стара о нама св. црква, приуговорљавајући нас, као своју ћецу к прелазу у дане св. поста; но трудимо ли се ми тако само и о себе? — Да, благоч. читатељи! не љубимо своју мајку, не подржајемо њено благо старање о нама. Ми заборављамо, да: „еда забудет жена отроча свое, еже не помилувати исчадія чрева своего; аще же и забудеть сихъ жена, азъ не забуду

тебе!“ говори Господ од лица св. цркве. Но говоримо ријечима Светитеља Христова Тихона: „она (т. ј. црква) заповиједа у те дане (разумије се сиропусна неђеља) боље смјерно и уредније живјети, а синови њени још боље безаконију; — она заповиједа уздржавати се, а они се још боље предају страстима; она опредјељује пост, а они још боље једу и опијају се; — она заповиједа да чисте душу и тијело, а они се још боље оскврњују; — она заповиједа да се одричу страсти, а они им још боље угађају; — она предлаже покајање, а они још боље гријешу; — она заповиједа да се сјетају к кају учињених грехова, а они их још више чине; — она заповиједа плакати, а они се још боље веселе и себи угађају; — она заповиједа умилоствљавати Бога, а они га још боље прогњевљују. — Ах, праведна жалости! Сажаљења и плача достојни глас св. цркве: „сыны родихъ и вознесохъ, тѣи же отвергошася мене. Слиши небо и внуши земле!“ —

Продужимо својим ријечима. Света црква у ову неђељу говори молитвеним ријечима св. Јефрема Сирина. „Господи и Владико живота моего, дух праздности, унынія, любоначалія и празднословія не даждь ми, — а ми се особито у то вријеме и предајемо страстима; духъ же цѣломудрія, смиреномудрія терпѣнія и любви да-

руј ми, рабу твому, — а ми се одричемо од тијех врлина и идемо против гласа цркве; „Ей Господи и Царю даруј ми зрѣти моя прегрѣшенія и и не осуждати брата моего, яко благословенъ еси во вѣки вѣковъ“, — а ми сваки час придобивамо и нижемо гријех до гријеха и проводимо вријеме осуђивајући друге. Дакле, је ли право, да се ми називамо великим именом „хришћана“, синовима свете православне цркве, чинећи не хришћанска дјела поступајући на против њеним заповједима и бригама? Треба знати, да прогњевајући и срдећи Господа ми сами навукујемо на себе његов гњев, лишавамо себе његове благословене и благодатне силе, а предајемо себе властима иницијалима и служимо на штету сопственоме спасењу.

Но света црква продужује своје материнске бриге о нама. У неђељу сиропусну, посљедњу неђељу пред постом, која се иначе назива *прошшеном неђељом*, показује нам сами почетак гријеха, у лицу прародитеља наших — на неочување и нарушење Божје заповиједи, показујући тим, какове су жалосне посљедице проишле од тога не уздржања заповиједи. Као што од једне искре буде већи пожар, тако и од нарушења једне заповиједи на пр: нарушењем поста породи се нарушење цијеле наше природе и увреда Господа нашег.

Прошшеном се ова посљедња неђеља с тога назива, што, ступајући у пост као спаситељни

пут к сокрушењу грехова и покајања, ми тек онда можемо получити опроштење када сами опростисмо све оне увреде, које су нам други нанијели, и т. д. очистимо своју душу и учинимо је достојним сосудом благодати Божје. „Јер ако опраштате људима грјехове њихове, опростиће и вама Отац ваш небески; ако ли не опраштате људима њихове грехове, ни Отац ваш не ће опростито вам гријехѡ ваших.“ (Мат. 6, 14—15.)

Ове ријечи чули сте у св. евангелију, које се чита на тај дан. Тако су чињели вазда и сви хришћани, тако су живјели свагда сви светитељи Божи и угодници; а тако смо и ми, у испуштању иницијалима Христа Спаситеља и завјета св. цркве и поступати са савршеном љубављу, слиједећи не толико примљеном обичају, не ријетко уваженом самим опстанком, но по потреби чистога хришћанскога срца и таквим начином ступити у св и велики пост.

Тешко бива матери, када њена ћеца не слушају и не слиједе њеним ријечима вазда кориснијем по њих, када се одричу њених добрих савјета, а још боље, када је управ и јавно оскврњују својим рђавим живљењем, својим глупим поступцима и дјелима; они тијем понижују и себе и своје родитеље у очима других, те њено материнско срце пуне горчином и жалошћу и тада би

истинито рекла: „синове родихъ, а они се одрекоше мене!“ —

Није дакле, излишно напомињати себи чешће пута те догађаје и појаве живљења. А што? — Зар ћемо допуштити ту, достојну плача и горкијех суза — мисао, да би св. цркву могли оскврнити непослушношћу и одрицањем њених заповједи, својим не хришћанским живљењем, непосредним противудјејством њених брига о спасењу нашем?... О, да не буде тога! Отложимъ дѣла темная и облечемся во оружје свѣта.“ Сљедујмо завјету св. Ап. Павла: „Гледајте, дакле, да уредно живите, не као не мудри, него као мудри; пазите на вријеме, јер су дани зли. Тага ради не будите неразумни, него познајте што је воља Господња. И не опијајте се вином, у коме се види, него се још иштувајте духом, говорећи међу собом у псалмима и појању и пјеснама духовнијем, пјевајући и пријевајући у срцима

својијема Господу.“ (Еф. 5. 15—19.) Сјетите се ријечих Божјих: „Не варајте се: Бог се не да ружити; јер што човек посије оно ће и пожњети. (Гал. 6, 7.) Не вуците у шуфелу јарму невјерника; јер шта има правда с безаконјем? или какву заједницу има виђело с шамом? Како ли се слаже Христос с Велијаром? или какав дио има вјерни с невјерником? Или како се удара црква Божја с идолима?“ (2. кор. 6, 14—16. превод Карацића.)

Будите послужни св. цркви — као чедољубивој матери и не занемарујте њено спасавајуће руководство и заповједи! А који, пак, не слуша њезин глас и не (слуша) се односи к њезинијем заповједима, тај се показије као преступник самога Христа Основатеља и Главе њезине, а кроз то и Цркви везу с њом. Осим цркве нема спасења, јер коме није црква мајка, томе није ни Бог отац! —

Превео Р. М. П.

ЦРКВЕНО-ИСТОРИЈСКА ПРИЧАЊА О ВАСИОНСКИМ САБОРИМА.

(Руски написао Т. Четирѣин, превео Ј. Б.)

(Наставак.)

Трећи васионски сабор.

Од времена другога васионског сабора управљаху цариградском архиепископском столицом један за другим ови архиепископи: Нектарије, св. Јован Златоуст, Арсеније, брат Нектаријев, Атик и Синисије. Послије смрти посљедњега, император

Теодосије млађи, који се је тешко могао сложити с противним жељама грађана цариградских о избору епископа, одлучи да се изабере за архиепископа цариградскога лице не цариградске цркве, него из Антиохијске, и то Несторије.

Несторије се родио у сирском граду Германику. Одлику-

јући се простотом своје одјеће, достојанственим стасом и ходом, бљедим и мршавим лицем, даде Нестор сваком повода да се о њему мисли, да је уздржљив и да води благочастив живот, који се слаже с правилима древних хришћана. Зато је он на оштру жељу клира и народа позван у Цариград и постављен у достојанство архијепскопа цариградскога. Несторије се одликовао говорничким даром и показивао је велику ревност за уништење сваке јереси. У једној од својих првих проповједи, обративши се императору рече: „дај ми страну чисту од јеретика, а ја ћу теби дати царство небесно; помози ми да искорјеним јеретике, а ја ћу теби помоћи у свим твојим цијанаца.“ Аријанци и друге лажне учитеље поддржаваше Нестор ужасним гонењима; најмање одступање од црквених правила налазило је у њему несмиљена обличитеља.

Несторије је довео собом из Антиохије свештеника Анастасија, који је готово увијек бивао узањ и у ком је он имао неограничено повјерење, Нестор га је сматрао својим другом. Тај свештеник у једној проповједи народу пао је у такво безбоштво, што је с највећом безстидношћу говорио, као да пресвету Марију не треба називати Богородицом, јер се Бог не може родити од човјека. Безбожне ријечи његове произведоше у народу буну и метеж. А Несторије, сазвавши народ у цркву, усиљавао се, да оправда свога свештеника, прем

да је као виновник таквог безбожног учења и народне побуде заслужио грозну осуду да се одлучи од цркве и најстрожије казни. Подпомажући богохулство богохулством, Несторије је представљао да у Лицу или Ипостаси Исуе-Христовој има два лица и тврдио, да као што су у њему две природе, тако има и два сина или два Христа: једно је Бог од Бога, друго пак човјек од матере; те је по томе и Дјеву називао не Богородицом, него Христородицом

Тако је и један између епископа — Доротеј — изневјерио се вјери због неке гадне намјере. Вид је Несторије свршавао богохуљење, ступи овај на катедру и рече — на велико чудо свега присутнога народа — баца проповједство на све оне, који упошљавају ријеч *Богородица*. И Несторије одобраваше тај нечисти поступак. Но раздражени народ подиже ужасну вику и дреку против Несторија од силног роптања пису се ни чуле ријечи проповједника. Озлојеђени и расрђени Несторије протјера многе из града, а духовна лица је дао мучити глађу, затвором, и бојем. Међу тим се ријечи Несторијеве у посланицама распрострајене по истоку, и посијаше његову лажну науку. Против њега подигоше с негодовањем глас и православни народ и настојатељи цркава.

Но самим моћним обличитељем Несторијеве јереси бјеше св. Ђирило, архијепскоп александријски, човјек, који је сви-

јетлио мудрошћу и светињом живота, и кога је Бог у најтеже по цркву дане поставио заштитником св. апостолске вјере. Св. Ђирило, који је неко вријеме живљео у пустињи Нитријској, поста архиепископом александријским 412. године. Почетак његова епископства тада баш у вријеме, кад су владале незгодне прилике. Јеретици Новацјјани осилише се у Александрији и стараху се, да се распространи њихова лажна наука. Они производише велике немире у епархији Ђириловој, те св. Ђирило принуђен бјеше да их протјера из Александрије и да им затвори храмове. Ђирило ступи сада у отворену борбу против Несторија, који се бјеше осилио заштитом императоровом и црквенојатељским својим викаријима епископима на искоку.

С почетка је св. Ђирило посланицом извијестио египатске монахе о Несторију и разјаснио им нечастиву његову науку; а последије, кад се је јерес почела све више ширити, опровргао ју је он у три своје посланице императору Теодосију и царицама: Пулхерији и Евдокији. Но Св. Ђирило написа такође писмо и Несторију, у ком је опровргао нечастиве мисли његове. Несторије и другови му бијаху врло незадовољни писмима Ђириловима и обједише га као да жели да прави немир у цркви. Св. Ђирило одговори, да је он заради мира и љубави готов све да жртвује, само не може жртвовати истину. „Распре почеше не

услед мога писма, писао је он Несторију, него услед штетних списа, које си ти или неко други расијао на све стране. Ти списи породисше такав немир у Египту, да сам ја био присиљен употребити такво средство; по томе ти немаш никаква разлога да се жалиш на мене. Поправи свој начин мисли, уништи саблазан, називај св. Дјеву Богородицом; иначе буди увјерен, да сам ја за вјеру Христову спреман трпљети све — затвори и саму смрт.“

Међу тим се у Цариграду све већа буна дизала; цијело житељство, које је имало такође тло учешће у вјеровским питањима, давало је израза свом негодовању против Несторија. Ђирило ступи у сношај с напном Целестином, наговарајући га, да поради у корист истине. Сабор Епископи осуди Несторија и закључи да се свргне, ако се не одрече његове лажне науке. То рјешење буде потврђено и на сабору, који бјеше сазван у Александрију. Св. Ђирило је опет писао Несторију и у име сабора испрати му потанко изложење догмата цркве и приложи му 12 проклетстава (анатематизма) т. ј. огласа осуђења 12 тачака лажне науке Несторије. Несторије и његови приврженици опровргавали су те анатематизме и са своје стране окривисше св. Ђирила као јеретика. Борба се још већма заштрила. Услед тога император Теодосије рјешши, да се сазове васионски сабор у граду Ефесу.

Васионски сабор имао се са-
стати 7 јуна 431 г. на празник
Педесетнице у храму Пресвете
Богородице. Св. Ђирило и много
епископа дођу на неколико дана
прије одређеног рока. А дође и
Несторије, и као да се бојао за
се, замоли у императора наору-
жану стражу, која га је у ње-
гову стану чувала дан и ноћ.
Император посла на сабор гра-
ђанског достојанственика, коме
наложи да присуствује у сабор-
ским сједницама, но без права
гласа.

Цио се исток узбунио и
имао је жива учешћа у том дог-
матичном питању. Дође већ и
одређени дан, но још не при-
спјеше ни папини легати, ни
патријарх антиохијски Јован са
сирским монасима. **НАЦИОНАЛНА**
БИБЛИОТЕКА
СРБИЈЕ
да је патријарх и **СРБИЈЕ**
епископи на страни Несторијевој
и подозрјевало се, да су они хо-
тимице оклијевали, јер нису же-
љели, да учествују у осуђењу
Несторовом. Прође већ 16 дана
и најпослије већина епископа ри-
јеши, да се и без њих отвори
сабор под предеједништвом Ђи-
рила, архиепископа александриј-
ског. Три пут су позивали Не-
сторија, но он се не хтједе ода-
звати, сматрајући сабор незако-
нитим, јер отсутствоваху неколико
епископа; а тога је мишљења
био и царски заступник и при-
врженици Несторијеви. Но пошто
је већина била за то, да се са-
бор отвори, то сједнице запо-
чеше.

Св. Оци, узаман тражише
начина, како би се излијечио

болесни ум Несторијев; за то
приступише саборном расправ-
љању тога дјела. У ту сврху
прије свега бијаху свечано про-
читани: Nikeјски символ вјере,
писма Ђирилова Несторију и
Несторијева Ђирилу, а тако исто
бесједе, писма и списи Нестори-
јеви; те се опазило, да то све
није сагласно с Nikeјским испо-
вједањем и учењем св. отаца.
Најпослије и неки благочастиви
мужеви, који су уживали осо-
бито уважање, потврдише хулу
Несторијеву на Христа и Бого-
родицу Дјеву. Сабор увјеривши
се о свему томе, лиши Несто-
рија епископског достојанства и
одлучи га од цркве, утврдивши
осуду под писима свију епископа.

Послије тога вјесници све-
чано разгласише ту осуду по
цијелом граду; они нису само
усмено разглашавали, него су
вјешали и писмене огласе. На-
род, који је од јутра до мрака
нестрпљиво очекивао саборну
осуду, благодарио је епископима
необичним начином. Са запаље-
ним факљама пратио их је он
њиховим становима и палио што-
какве мирисе, кад су они про-
лазили; клицањем и пљескањем
руку свечано је одобравао осу-
ђење нечастивог човјека.

Одмах последије сабора испра-
ћен је императору извјештај о
том, што је доконано на сабору.
Ваља нам споменути, да је ту
посланицу, коју је сабор испра-
тио императору, хтио да улови
царев изасланик на сабору —
Кандидијан, те да тијем угоди

Несторију, но она ипак дође у руке императорове.

У то вријеме живљео је у једном цариградском манастиру велики подвижник Дамјан. Блажени овај Дамјан извјештен гласом божијим о том, да је император добио саборно рјешење, изиђе из манастира, у ком је он провађао чудновати свој живот пуних 48 година кријући се од свијета и прекинувши свако општење с људма, праћен збором архимандрита и монаха пјевајући псалм: „Хвалите Бога во святихъ его“, и нагло пође к дворцу императорову, да би од императора сазнао, што је докончао св. сабор. И НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА БЛИЗУ ЦАРИГРАДА, ДВОРЦА СВЕТОГ ДУРЂЕ СРНОЈЕВИЋА дворцу носећи светилнике и пјевајући свештене пјесме. Какви је то био чудан и величанствен призор! Ти свети подвижници прослављаху Дјеву, без истљенія Бога слова рождшую, коју славе вси роди, чију се славу усиљавао да помрачи нечастиви Несторије! По заповјести императоровој буде посланица ефеских отаца на глас прочитана у храму св. Мокија. Народ је ликовао и уједно изјављивао негодовање своје на Несторија: из свјетине се чули гласи: „Анатема Несторије!“

Догмат васионске цркве о ваплоћењу Сина Божијег од

Дјеве Марије изражен је на овом сабору овако: „Исповједамо, да је Господ наш Исус Христос Син Божији, савршени Бог и савршени Човјек, с душом разумном и тијелом, да је он прије вијекова рођен од Оца по Божанству, а у посљедње вријеме, Он Исти, нас ради и ради нашега спасења рођен од Марије Дјеве по човјечанству, тако, да се свршило сјединење двију природе (јестастава), ради чега исповједамо, да је он Један Христос и Један Господ.“

Св. Ђирило, повративши се из Египта, учествовао је сабора у Александрију, у којој беше и надаље александријском црквом све до смрти своје 144. године. Као ревнитељ праве вјере старао се он о искорјењивању незнабоштва у Египту. Он написа неколико знаменитих дјела. Њему се приписује и састав општепознате црквене пјесме: „Богородице Дјво радујся!“ и чина часова на велики Петак.

Што се тиче лажне науке Несторијеве, то је император под пријетњом губитка имања забранио читати, имати у-за се или преписивати списе Несторијеве. Несторија прогна он у град Оаз или Ивис у ливијским пустињама. Кад су тај град варвари разорили, пресели се Несторије у Тивански град Пан; а отуда му бјеше заповјеђено да се пре-

сели у град Елефантину, која је лежала изван предјела Тивске области. Но тај нечастиви човјек, који се је сељакао с једног мјеста на друго, поред свих страдања у прогонству, не поправи се: јер свуда, гдје је долазио, није престајао грдно хулити на Господа Христа и Дјеву Богородицу. Но као јасан знак казне Божије постигне Несторија страшна болест. Уста му се уцрвљаше и црви му једоше језик. По предању, умрљо је у лудилу; упаде на земљу и угрува се на смрт.

Па и послје смрти Несторијеве не престаје гонити, док је он подигао у Хришћанској цркви. Он је имао много пријврженика, који су сматрали, да је он невино осуђен па се стараху да распростру његову лажну науку. У Сирији такве буне изазваше строге мјере од стране државе. Неки несторијанци бијаху прогнани. Но ови нађоше себи уточишта у Перзији, јер задобише за се Персијскога цара, увјеривши га, да се православни према њему односе непријатељски, међу тим како ће му они, које гоне у римској империји, бити вјерни поданици.

Несторијанци користећи се покровитељством персијскога ца-

ра основаше знамениту школу у Едеси и стараху се да изобразе проповједнике за своју лажну науку, која се распространила по Египту, Сирији, Индији, па продрла чак у Монголију и Китај. Но општи број им је врло незнатан. Један од најфанатичнијех несторијанаца — епископ Варсума — жестоко гонијаше православне хришћане у Перзији: казнио их је, одузимао им цркве и постављао им несторијанске епископе. Најпослије осилише се несторијанци знатно у Перзији, па поставише у Ктезионну и патријарха, кому даде име назив католикоса.

Несторијанаца има и у данашње вријеме у Перзији, гдје су познати под именом халдејских хришћана. То им је име дано буди зато, што они живу у предјелу — старој Халдеји, буди зато, што се служе халдејским нарјечјем. А индијски несторијанци су опет познати под именом хришћана — Томита по Томи Варсуми. Неки историчари у осталом нагађају, да се индијски несторијанци називају Томитима за спомен апостола Томе, који је први проповједао вјеру Христову у Индији. —

(Наставиће се.)

ОРИСИ ХРИШЋАНСКОГ ЖИВОТА

ОД ЕПИСКОПА ВИСАРИОНА.

(Члаци за народ.)

С Р У С К О Г А П Р Е В О Ј О В А Н П Е Т Р О В И Ћ

КР. ПРОФЕСОР И КАТИХЕТА.

О ТЈЕЛЕСНИЈЕМ КРЕТАЊИМА ПРИ БОГОСЛУЖЕЊУ И МОЛИТВИ.

Прославите Бога въ тѣлесѣхъ вашихъ, таже сѣтъ Божїа (1 Кор. 6. 20), говори свети апостол Павле. Къ богослужбнијем дјелима, којима прослављамо Бога въ тѣлесѣхъ нашихъ, односи се слиједеће: стајање, преклањање кољена (клечање), поклони мали и велики (појасни и земни), приклањање главе, падање ничице, подизање руку, окретање лица к истоку, знамење часнога крета-

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

I. Стајање.

Обичај стајати при богослужењу био је у употреби још у старозавјетној цркви. Тако је св. Ана, мати пророка Самуила, кад је била нероткиња, под чадором завјета *стојећи* молила Господа, да јој поклони сина (1 Цар. 1. 26.) О богослужењу при освећењу храма Соломонова говори се, да су Левити и збор пјевали пред олтаром *стојећи* (2. Парал. 5. 12 и даље; Јездра 3. 10.) За царовања побожнога Јосафата, кад упадоше у предјеле Јудејскога царства Моавићани, Амонићани и Амалекићани, цар и народ сабра се у храм, да моле Бога за помоћ против непријатељу, и молише се *стојећи*. „И

стаде Јосафат у збору Јудину у Јерусалиму, у дому Господњем“ и изрече молитву: „А сви синови Јудини стајаху пред Господом и дјеца њихова и жене њихове и синови њихови“ (2. Парал. 20, 5 и 13.) Но Јудеји не стајаху само за вријеме молитве, већ имађаху обичај да и читање и тумачење *законѣ* слушају *стојећи*. Тако за вријеме Јездра „*Левити поучаваху народ закону: и народ стајаше на мјесту.*“ (Неем. 8. 7.)

Старозавјетни обичај стајати при богослужењу задржао се и у хришћанској цркви не без воље Господа Исуса Христа, јер је у свом упутству о молитви сам он рекао: „*кад стојите на молитви*“ (Мар. 11. 25,) и овима ријечима ако није прописао, а он је одобрио стајање на молитви. Св. Јован богослов видио је, да у самој цркви небесној „*народ многи, којег не може нико избројати, од свакога језика и кољена и народа и племена стајаше пред пријестолом и пред јагне-том...*“ и да сами „*анђели стајашу око пријестола*“ (Апок. 7, 9, 11.). У том истом положају видјеше небесне становнике пророци Исаија, Михеј, Данило (Иса 6, 2. 3. Цар. 23. 19; Дан. 7. 10.).

Тертулијан (писац II. вијека по рођењу Христову) осуђује оне, који подражавају незнабошцима, те за вријеме молитве не стоје, већ сједе.¹⁾ Но за читања Апостола и старозавјетнијех књига, за вријеме пастирскијех поука, а у египатскијем манастирима, по свједоцију Касијана, и за читања псалмама, дозвољено је било сједити на мјестима.²⁾ У осталом нема сумње, да обичај, сједити за вријеме читања и поучавања, није био у древности свеопћи. Блажени Августин (који је живио у V. в.) изобличава оне, који без нужде сједе у храму за вријеме читања и поучавања. Ево његовијех ријечи: „покренут отачаском љубављу, ја, прије неколико дана, савјетовах онима, који су или болесни на ногама, или имају неку другу тјелесну ману, и тако рећи молио сам их, да би они за вријеме подужег читања, не могући стојати, слушали пажљиво оно, што се чита, мирно сједећи. Но сад неке наше кћери мисле, да то морају увијек чинити све, или у крајњем случају многе и здраве. Јер кад почну слово Божије проповиједати, то оне хоће као на кревет да легну; и кад би само лежале и ћутале, слушајући са жеднијем срцем слово Божије, и не бавиле се сујетним разговорима. Но оне и саме не слушају и другима сметају код слушања проповиједи. И за то ја вас молим, љубезне кћери, и

1) О молитви 12.

2) Institut. Lib. 2. Cap. 5.; Constitutiones Apost. Lib. 8. Cap. 5.

са очинском бригом савјетујем вам, да ни једна од вас не сједи за вријеме читања или поучавања, осим ако коју присиљава тешка тјелесна слабост.“³⁾

Стајање при богослужењу знак је наше побожности пред Богом. Ако слуга у знак поштовања према господару свом стоји пред њим, а не сједи, то тим више дужност побожности према Господу неба и земље захтијева од нас, као од слугу његовијех, да би ми стајали при молитвеној служби. Ако небесне силе са страхом и трепетом предстоје пријестолу Божијему, зар да не ми усудимо поступити иначе?

У осталом света црква не стоји за сједињених, ако ко, због немоћи или болести, не може стајати за вријеме богослужења, него се моли или слуша читање и поуке сједећи. Осим тога, епископи и пресвитери, у знак својега достојанства, имају право да сједе при богослужењу у извјеснијем случајевима, с тога се и намјештају столице у цркви ради њих. Уз то, ради подуже црквене службе, црквени устав разрјешава све да сједе за вријеме читања⁴⁾ и поучавања, које бива на јутрењи послје стихословља катизама и послје тре-

3) Бесјед. 20.

4) Читање састоји се из тумачења Апостола, Јеванђеља и приповиједана о поријеклу празника и живота светитељева.

ће пјесме канона⁵⁾, исто тако и за вријеме стихова, стављених пред овим читањем, које се отуда и назива *сједалница*⁶⁾. Само се по себи разумије, да ову дозволу, сједити при богослужењу у наведенијем случајевима, могу хришћани употријебити само онда, кад се служба заиста продужава строгијем обдржавањем устава у погледу читања. Но гдје се служба не продужава, као што би требало по уставу, тамо се, очевидно, не дозвољава сједити.

II. Преклањање кољена (кљечање).

Старозавјетни вјерни имањаху обичај молити се не стојећи, него и клечајући. Тако Соломон, при освећењу храма који је он сазидео, мољаше се за њега *клекнувши на кољена своја* (3 цар. 8. 54). Св. пророк Данило *падаше на кољена своја при пушта на дан и мољаше се и хвалу даваше Богу својему* (Дан. 6. 10.).

5) У 9 гл. Устава у посљедовању јутрења речено је: „по свршетку 2-ге катизме поје се 2-ги сједалан у октоиху редовни. За тијем читање, и уставни реимо: Господи помилуй.“ И тако за читања сједе, јер последије читања устају. Стајати за читања а не сједити налаже Устав у изванреднијем случајевима. На примјер у правилу на пасху, речено је у Уставу: „чита се слово златоустово. Не сједимо на таквом читању, већ стојећи слушајмо све.“

6) Да се за вријеме читања или појања сједална дозвољава сједити, види се отуда, што је за њекоје сједалне у Уставу примјечено, да се не смије код њих сједити. На пр. Богородичан 8-га гласа октоиха: *Отъ тебѣ радуется.. појмо га, речено је, не сједећи већ стојећи, уз то са страхом и побожношћу,*“ и у правилу на велики петак говори се: не сједи се на оваким сједалницама, јер свештеник кади олтар, већ стојећи појмо га.“

Обичај старозавјетни освећен је примјером Исуса Христа и Апостола. У Гетсиманском врту Господ, прије својих страдања, *„клекнувши на кољена, мољаше се“* (Л. 22. 41.). Св. апостол, првомученик и архијакон Стефан *„кљече на кољена“* молећи Господа да опрости његовијем непријатељима, који га засипаваху камењем (Дј. 7. 60.). Св. апостол Петар, пред васкрснутим Тавите, *„кљече на кољена и мољаше се,“* (Дј. 9. 40.). Св. апостол Павле, праштајући се са ефеским пастирима на острву Малти *„кљече на кољена своја са свима њима и помоли се Богу“* (Дј. 27. 30.). А он са својим сапутницима растајући се са житељима Митири, мољаше се на бријегу морском *„клекнувши“* (Дј. 27. 31.). Св. Јован Богослов видевши старјешине стајаху око пријестола и падоше на лице пред онијем, што сјеђаше на пријестолу (Апок. 4. 10; 7. 11.).

О кљечању древнијех хришћана особито је важна свједоџба Евсевијева. По свједоџби његовој, при Марку Аврелију, за вријеме рата између Германаца и Сармата, кад је сва војска падала од жеђе, пусти Господ кишу на молитву хришћанскијех војника. Молитву ову шиљаху они Господу приклонивши кољена, *„што обично чинимо ми за вријеме молитве“*, примјеђује Евсевије.⁷⁾ О апостолу Јакову, брату Господњем по плоти, епископу јерусалимском, причају, да

7) Цркв. Истор. књ. 5. гл. 5.

су њему, од непрекиднога клечања за вријеме молитве за спасење народа, кољена набрекла и очвртла.⁸⁾ По тумачењу древнога писца, „клежање је знак нашега падења у гријех.“⁹⁾ Слично овоме говори свети Василије Велики: „у сваком клечању ми на дјелу показујемо, да смо оборени гријехом. да смо пали на земљу.“¹⁰⁾ Према такomu значењу клечања, оно се од искони употребљава особито у дане поста и кајања — у св. четрдесетници, и згодно се спаја с покајничкијем и умилоствивљајућијем молитвама; но ми не смијемо заборављати своје грјеховности, својега недостојинства пред Богом и онда, кад приносимо благодарствене молитве, јер због гријеха нашијех, којима не престано вријеђамо Бога, ми не можемо достојни онијех добротинастава, за која треба да смо му благодарни. Ево за што нас света црква устима ђаконскијем зове да приклонимо кољена каткад на благодарственијем молењима, на примјер код благодарственог молења због ослобођења од навале Галá, исто тако и на дан узласка на пријесто и крунисања благочестивијех царева и кнезова.

Они, који желе, могу се клечећи молити и онда, кад нас црква не позива на то особитијем узгласом. Она с љубављу гледа на такове, не пријечећи

нагона њиховог побожног чувства. Но има изузетака за дане недјељне и дане од пасхе до педесетнице. По древноме обичају и по јасном црквеном законодавству, клечање не смије се обављати у те дане. За овај обичај свједочи писац 2-га вијека Тертулијан: „у дан Господњи (то јест у недјељу), држимо ми да је неприлично постити и приклањати кољена; овом слободом користимо се ми од пасхе до педесетнице.“¹¹⁾ У 20-ом правилу 1-вога вселенскога сабора читамо: „по што има некојих, који приклањају кољена у дан Господњи и у дане педесетнице: то да би се у свјема епархијама држала једнакост, наређује свештенички сабор, да се молитва Богу приноси стојећи“. Исто тако у 90-то правило трулских отаца и у црквеном уставу примјеђује се у погледу тога, како свештеник на свеноћном недјељном бдјенију, по прочитаном Јеванђељу, треба да приступи, да га целива: „не правити поклона до земље, већ мали, док се руком не досегне до земље. А у недјељу и Владичњи празник и у педесетници не приклањају се кољена“. (Глава 2.).

Древни писац, позивајући се на дјело светогa Иринеја, епископа лионскога, које није дошло до нас, вели, да обичај, не приклањати кољена по недјељама и од пасхе до педесетнице,

8) Евсев. Цркв. Истор. књ. 2. гл. 23.

9) Quaestiones ad orthodoxos Inter opera S. Iustini. Respons. 115.

10) О св. Духу. гл. 27.

11) О Вијенцу гл. 3. То исто говори: св. Петар александријски (III. вијек. Гледај његово 15 прав. у књизи Правил.), св. Василије Велики (о св. Духу. гл. 27), и Постанове апостолске (књ. 2. гл. 59).

нима, иначе допојаснима, и поклони велики, иначе поклони до земље, спадају к тјелеснијем покретима, који се највише употребљују да се изрази чувство побожности, смјерности и благодарности према Богу.

По црквеноме уставу, мали поклон свршује се малијем приклањањем; главе али тако, да се може руком дотакнути земља (гл. 2), или колико може човјек усправно стојећи поклонити се, не падајући на кољена, и не приклањајући главу до земље.“²⁰⁾ Поклон доземни или велики свршује се „колико се може главом до земље досегнути.“ Да би доземни поклон био правилан и да би потпуно одговарао своме називу — велики, захтијева се, по црквеному уставу, двоје: с једне стране, пред сваким доземним поклоном морамо тијело држати усправно, исправити се што боље можемо;²¹⁾ с друге стране, ми не смијемо скраћивати тога поклона неким додацима, које гдјекоји међу преда се, и своју љеност оввијем подуширу и хоће да сравне са онима што се заиста труде и чине велике поклоне.“

Црквени устав, држећи се

²⁰⁾ Гледај чин у понедељник 1-ве седмице у четрдестници.

²¹⁾ Управо тај, а никоји други смисао имају ријечи устава, које се на ово односе; „колико може човјек усправно стојећи и ни мало не погнувши главу — до земље поклонити се.“ Тамо.

упутства апостолскога, да све у цркви буде поштено и уредно (1 Кор. 14, 40), изобличава исто тако и оне, који одступају од овога правила, правећи поклоне одвећ брзо. Онај, који свршава поклоне брзо, по ријечима устава изгледа као „луда, која ни сама не зна, шта је учинила“. Изобличава устав и оне, који, кад праве поклоне, „не гледају на предстојатеља цркве, већ један другога претиче, мету се, као трске, које вјетар гибље, не пазе на љепоту, нити хоће да се науче, већ како се ко научио, свршује се и даље држи. Нема смисла, да се ове умјесне примјетбе, које устав односи поглављу о великопосне поклоне, гледају и осталијех поклона, чинили се они кад му драго.

Међу тијем, достојанство поклона састоји се не толико у спољашњој њиховој пристојности и љепоти, колико у унутрашњем душевном расположењу онога, који свршује поклоне.“ У поклонима и молитвама, говори црквени устав, угледајмо се на онога који вели: Бог је дух, он воли оне, који му се духом и истином клањају. А какав дух треба да одушевљава оне, који чине поклоне? Дух кајања. Ево узрока, за што се поклони често у уставу називају *метанијем*. Грчка ријеч:

μετανοια — значи кајање! 22) Правећи поклоне, не смијемо нигда заборававати, да смо ми — грјешници, који требамо опроштења и помиловања од Бога, да све наше молитве, које њему шиљемо, не само покајничке и умилоствивљавајуће, већ и похвалне и благодарствене, могу бити богоугодне само онда, када долазе од срца скрушенога и смијернога.

Има хришћана, којима су поклони досадни и нерадо их праве. Код једнијех долази то од тога, што се нијесу привикли на њих. А и свако дјело, које год узмете, тешко је, ако се нијесте привикли. Но као год што се код сваког дјела, тако се исто и код поклона, неупоредивост савлађује вјежбањем. Не престано вјежбање чини лаким оно, што се с почетка показало тешким и за наше силе претјераним. Но неки нијесу расположени да чине поклоне за то, што им не придају никакве важ-

22) Метанијем називају се у уставу и у богослужбеним књигама како поклони мали, кад се на примјер за кога вели: „творити метаніе, полагаати метаніе,“ тако и поклони велики. У часослову на примјер говори се за молитву светога Јефрема Сирина на полуношници и на часовима: „правимо поклоне три велика — τρεῖς μεγάλας μετάνοιας — говорећи молитву Јефремову! Метанијем називају се исто тако у црквеном уставу поклони предстојатељу и свештенику, који литургише. Осим тога тај назив и Грци усвајају поклонима, који се свршују у манастирима (глед. Нов. таблица ч. 2. стр. 25 изд. 1857 г.) Да би схватили, за што Грци називају метанијем клањање пред људима, треба се сјетити, да и ми, кад се растајемо ма с ким, онда говоримо: с Богом. Том ријечи исказујемо ми чувство смијерности и братољубља. Није чудо, ако је слично чувство послужило за темељ, да су и Грци — хришћани своје поклоне пред ближњима назвали метанијем.

ности. По њиховијем ријечима, ко је искрено побожан, томе они не користе; а ко није искрено побожан, код кога нема душевнога молитвенога расположења, тај ни од поклона неће бити бољи.

Ма како да је на око лијепо таково мнијење, оно је неправедно. Оно се понајприје не слаже с појмом о правој побожности. Ко је у истини побожан, тај не може, а да не осјети потребе — да изрази покрете побожнога чувства у спољашњијем знацима, међу које спадају и поклони. Уз то, права побожност захтијева, да ми служимо Богу и тијелијем нашијем бићем, не само душом већ и тијелом. Она би била непотпуна, кад би се састојала само у души, а не би се очитовала и у тјелеснијем подвизима. С тога, ако зло поступају лицемјери, чија се молитва састоји у једнима само поклонима и другијем спољашњијем чинима, а да дух не судјелује, то исто тако зло поступају и они, који се хвале једном само духовном службом Богу, а не вјежбају се и тијелом у подвизима побожности. Неправедно је и то, као да се при недостатку душевнога молитвенога расположења, не може оно изазвати поклонима. На против, помоћу поклона, оно се може лако родити у души, ако није само искварена лицемјерством. Познато је да је, најглавнија запрјека побожнога молитвенога расположења душе, тијело. Када тијело нагиње к сну, покоју и

нераду, онда и дух, ма како да је добар, губи расположење за молитву, досадна му је. Правити поклоне јест најбоље средство, да се приведе дух у молитвено стање. Поклонима доводи се тијело у кретање, добива бадрост, лакоћу и свјежину, и на тај начин постаје послушним оруђем духа у његовим молитвеним радовима, — и не само да не пријечи већ им припомаже. О томе се може сваки освједочити властитијем искуством. Како се често, на примјер, молимо одмах послѣ сна! Обвеза и савјест зову нас на молитву, а отешчани од сна удови одузимљу или слабе вољу за њу. Но ревност и усрдност према молитви одмах се појаве, ако одмах устанемо с постеље и прихватимо се поклона.

У црквеном уставу и у бого-служебнијем књигама често налазимо примједбе у погледу количине поклона²³⁾ Ради тога,

23) Већи број поклона треба да се свршује у свету чедрдесетницу. Кроз цијелу четрдесетницу, по рачуну устава, „број дневнијех поклона, који се у цркви обављају, износи на 300, осим полуноћнице, на којој се не убрајају још 33 поклона, црква одређује количину поклона не само на опћем богослужењу, већ и код домаћијех молитава. Тако монасима и свакоме, који жели да одржава монашка правила, ако само зна читати, прописује се, да сваки дан прочита навечерње, дневно каноне и 4 катизме с тропарима, молитвама и пјесмама пророшкијем, а уз то свршити 300 поклона. А ко не зна читати, а међу тијем жели „да утађа Богу и чисти мисли срца својега молитвом и постом,“ тај мора свршити молитву Исусову и друге кратке молитве Богородици и светима с поклонима: на навечерњи има свршити 50 поклона, за канон Богородице са акастигом 29, за параклис (то јест молебни канон Богородици, који се поји у свакој тузи душевној, и који се започиње с тропарима:

да би боље испунили правила гледе поклона и спојенијех с њима краткијех молитава, монаси и монахиње и неки свјетовњаци употребљују бројанице²⁴⁾ то јест ланчић од каменитијех или дрвенијех, куглица иначе — оченаши. Бројање поклона уз помоћ бројаница бива врло лако и једноставно (треба само са сваким поклоном премјестити прсте с једне, куглице на другу), и не треба за то особитога памћења ни напрезања, и с тога оно ни мало не пријечи, да се дух човјечји задуби и усредсриједи у молитви. Преметање куглица на бројаницу употребљује се не само код поклона, већ иноци често спајају то бројање са којом унутрашњом молитвом, коју они моле и онда, кад се разговарају с људима.

многимъ содержимъ настаѣтими) 12 поклона, за канон ангелу Хранитељу 7, за канон дневни 5. А ако уз то жели, но због ма каквијех год запријека не може учествовати у црквенијем службама, то у мјесто њих мора читати кратке молитве Господу Исусу и светима, и чинити поклоне и то: за вечерњу 25 поклона, за полуноћницу 25, за јутрењу 50, а за све часове укупно 24, за изобразителна 10. Међу тијем то опће правило за поклоне у ћелијама може се и измијенити. Одређење њихова броја зависи од настојатеља. Тако у уставу је примјењено за појање псалтира у ћелијама ово: „а поклоне чинити, колико је коме према снази настојатељ одредио.“ Осим тога, онај који жели, може у својој ћелији чинити више поклона него што му је просисано. Исто тако и код црквенијех служба не брани се никоме да чини поклоне, колико који нађе за добро.

24) У кућном реду савјетује се свакому хришћанину, да увијек има код себе бројанице у рукама, гл.: 13. Међу домаћи најчештај нашијех предака спадаху и бројанице. Опис имања Татишчева, који умрије 1608 године.

Приповиједа се за ливијско-га инока Павла, да је он сваки дан измолио до 300 молитава, и да се не превари у њихову броју, метнуо би у њедра 300 камичака и код сваке молитве бацио би

по један камичак ²⁵⁾ И тако, употреба бројаница јест подражавање древному побожному обичају.

25) Сазом. књ. в. гл. 29. Лавсак гл: 29.

(Слиједи друга половина.)

И Д И О.

ЗА ШКОЛУ, ПОУКУ УОПШТЕ И ЗАБАВУ.

ДРАГИЈЕМ ОМЛАДИНЦИМА

В. ПЕРОВИЋУ с Цетиња и МАР. С. ПЕРОВИЋУ ђакону из Фоче.

Хвала за пошту
NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

„Опрости им Боже, јер
не знаду што чине.“

(Ријечи Христове.)

ЂУРЂЕ
CRNOJEVIĆ

Мили синци Омладинци,
Дивотници, српска чеда!...
Хвала вама, — кад частите
’Нако красно мене ђеда:
Осјеђела, —
С танким пером у рукама,
Прекаљена —
Тврдом вјером у њедрама,
Опивена —
Светим браством до грлашца,
Усхићена —
Чуством слоге из срдашца,
Занешена —
Мишљу златне слободице,
Загријана —
Искром виле небеснице,
Успламћена —
За просвјетом свештеника,
И душевна —
Своје вјере поклоника. —
Хвала синци!... Ваше Лице,
Којих струне уздрхтале,

Па ми плету китне вјенце,
Па ми нижу врле хвале:
Ваше Лице, пуне жара,
Спомињу се мојих дјела
Наспрам рода и олтра;
Спомињу ми с’ ведра чела,
Којим стајаш на бранику
Од Косова паћенику. —
Доста ме је јада било;
Мучио сам доста мук:
Алал муке, прости јади;
Ал’ не проста брацка брука
Брацки раздор, брацко клање,
И бездушно освајање,
Клеветање,
Отимање!...

Бог ми јемац, врједни синци,
Слатки моји Омладинци!...
Данас нема жешћег бола,
Ни морије куге љуће,
Да ме мори, тишти, дави
И по срцу пара круће;

Мимо брацки несклад, свађу,
Што-но вуку нас над полом
И немило тискају нас,
У безданац и вратолом. —

А што има, синци врли, —
„По цети за грош“ — овакових
Ка' ја што сам?... Нек и има;
Паба сваком своја фела!...
Не хвата ме за тѝ зима;
За тѝ старац, лѝ, не хаје
Док му сунце с неба сјаје:
Успаљене главе луде
Како виде 'нако суде;
А ја бићу — што сам био:
Своме роду вазда мио;
Јер је и рѝд моја мѝса',
Коју-но сам ја записа
У скровишту њедра свога
Прву — одма после Бога. —

Нек пакости,... нек се јари:
Не страви се њене злости
Онај, — ко је очеличен
У прегнућам и сталности....
Пакосници — кад ли, тада
Стидиће се моје сјене,
Караће их немилиће
Њина душа ради несе
Свог искрена пријатеља,
Свога друга, свога брата,
Мрзиоца сваког рата
Измеђ' браће крви исте
И судбине поједнаке;
Измеђ' браће — што у складу
Могу лећет под облаке,
И вијат се ка' орлови,
Да их злотвор не улови
И гњезда им не распрши
На тимору тврдом свита;
Гњезда драга, и прошлошћу
Својом славном поносита. —

Котор.

Мјесеца јануара 1894.

Зато синци, Омладинци!
Ни тужимо,
Ни ружимо
Ону браћу, — која блуде:
Па пренагле када суде
Дјело другог свога брата;
Ма да оно врједи злата:
На њег блатом бацају се
И грдњама умећу се....
Свијест блудна, блудно перо:
Куда могу — но на еро?...
Ох! не туж'мо,
Нити руж'мо:
Нег, о синци, Омладинци!
Дај, молимо вишњег Бога,
Свемогога,
Иетинога,
Да тој браћи срца такне,
Да им свијест к правди макне,
Да их тргне од заблудѝ
И грјешнијех од пожудѝ,
Их вѝне — са низине
У просторе и висине,
Да се прште густе мраке
И сунчане свјетле зраке:
При свијећи тој да виде
Куда ланце себи кују,
Док свом брату замке снују! —
Кад још једноч вами хвала,
Дични моји штоватељи;
Од срца вам жарка хвала,
Млади моји пријатељи!...
Нек и вама — у рукама
Бог уздржи дуго Лице:
Да ви оне Творца славе,
Браћу мире — љубав шѝре!...
Народима нема спаса,
Без љубави, мира, склада:
Гдје врлина тијех нема,
Мора народ да пропада. —

Ј. Сундечић.

С ГЛАВЕ РИБА СМРДИ.

У очи самог Госпођина-
дне, пошто је већ дунуо био ве-
черњи повјетарац, бијаше изи-
шао са својом старицом стари

чико Стојан под стољетни орах,
да се, послѝје великог дневног
вара (врућине), порасхлади.

Њихова деветнестогодишња

ћерка, коју они из милости зваху Чубром, бијаше им изнијела кафу на дрвеној табаци. Ђевојка насу два шарена филџана до пола по турском обичају. Цу-кра им не мета, јер су тако научили, још док су турцима „измет“ чинили.

Стари чико, примив филџан из шћерине руке, сркну један-пут и учини:

„А-а! Вала си је, Чубро, добру испекла!.. Алал' ти вјера!“

„Е-е-е-е! д'а добру испекла!! С тога, Борме, и виче Иван сваке дебеле јаде; и каже, да он не море надоспијевати, да купује каве!..“ „Е-е, кад би било доста каве, свако би умио свећи...“ — додаде старца мајући главом.

„Ено ти, што је једна жедска памет! А, Бога ми, ни једна у селу не умије испећи каву, као наша Чубра. Гледао сам кад пеку у попа. Муче ону тавну каву, све док цвијета неостане; а наша Чубра не да јој ни узаврет'и; па они пуст цвијет плије, е га је милина погледати...“

„Па, борме, ђеде, кажу, да је вљеша кава без цвијета но с цвијетом...“

„Ено ти је јопет!.. О, вала Богу!! Боља без цвијета но с цвијетом!!! Али је боља бура али скроб!? а?..јадна! Реци сад што де!“ — рече старац разрогачив очи пут старице.“

„Остави се, Бора ти, ти би сад да се инадиш — асли васли — на правди божјој! Боље би било, да се ми што по-

разговарамо, што ћемо сад, кад нам се уда Чубра.“

„Што ћемо!?.. Да што ћемо!?.. Како се пусница боји да се не умори!.. Добро ћемо. Чубру ћемо удат ето на Митровдан — вала Богу — у добру кућу, па ћемо оженити Ивана у-пут о Аранђелову-дне“ — додаће старац испив и пошљедни филџан.

Чим старци попише каву, Чубра узе дрвену табаку с филџанима и ибрик, те ће, постидив се што је чула разговор о својој удаји, с погнутом главом у кућу, што јој мајка опази те ће срдито али лагано рећи старцима знајући, да је она крива: „Ма те стотина ђавола носе! Манити манитове! Што ми дијете застиће?“

„Е у зли час! Мрзно јој и јес!“ — додаће чико смијући се.

„Ма ја бих, болан, да се мало паметно поразговарамо, сад ође на тенани. Ја нешто друго мислим...“

„Дану, Бога ти, кажи ми, шта си још паметно рекла, па ћемо онда паметно зборити.“

„Ено га јопет! Па ко море ш њим на крај изаћи!? Право каже Иво — Бог му дао добри дан, — да се чико руга и кад се Богу — слава му и милост — моли“ — рече старица љутито окренув главу од њега.

„Дану, кажи! Не купују се ријечи, но их — вала Богу — има у тебе за све село ђабе.“ — додаде старац благијем али подругљивијем гласом, на што

старица обрну главу те ће продужити:

„Ма ти, болан, знаш, да су се Милан и Иван једнога дана родили; па би ја да их оженимо оба.“

„„Да их оженимо. Је ли?““

„Е, борме, ако ти велиш...“

„„Ја не вељу но само Ивана, јер је он стари.““

„Зашто не би, кад су близанци?“

„„Е, зашто не би!? Не би, богме, ни ти да ишта знаш, но: „женска памет луда памет.““

„Ма ено га јопет! Па се не би од њега „чигдирисао!“ Ко луђи био од тебе убио га Бог!.. А зашто ти не би, паметна главо? зашто?“

„„Ма кад смо се ми да зборимо. Ево да ти кажем зашто не би знаш, Доке, (тако је обично звао, кад је што озбиљно ш њом говорио) да се наша ћеца лијепо гледају. Има им већ готово 25 година, нијесу један другоме — што-но кажу — ни: „црно ти око,“ а не што друго; па се, богме, ја бојим, да не доведемо какве „штриге,“ па да нам кућу не помуте.... Знаш ли, Бога ти, да ти нијеси говорила с твојом јетрвом никад док смо били заједно....““

„Бора ми, нијеси ти с братом, па онда нијесам ни ја смјела пред-а-те с јетрвом; а чим сте ви куд отишли, одма смо биле једна код друге и....“

„„Па сте ви говориле међусе, безобразнице једна, а ја ти бй забранио.. Је ли!?““ То

узвикнув потеже трешњеви чибук — „„Ма да ми није жао овога камиша, сад бих ти га о главу сломио!...““

„Јадан био за душманином!... то је било прије двајес година!“ — додаде Дока бојећи се, да је не удари. —

„„Па шта ми и сад казујеш!““ — рече старац тише, наврћући дрвењачу на трешњеви чибук, и као да се чуђаше својој напрешитости, што Дока примјети, те ће прећи на ствар:

„Бора ми, ђеде ако се они буду добро гледали по сад као до сад и невјесте ће им се добро гледати; јер, болан знаш, да:

„С главе риба смрди.“

„„Па кад би рада ела! Па ако не могу заједно ми ћемо их подијелити, па вала Богу —““

„„Ево старац са свим озбиљно. — „„Моћи ће, ђеде, борме, моћи.... Док се они тако милују и невјесте ће им се миловати“ — прихватиће Дока весело.

„„Па добро! О томе ћемо вечерас зборити, кад се сви купимо. Но сад ајде, да што Чубри помогнеш; а и они (сини) ће сад доћи са жетве.““ — рече старац пунећи лулу и мећући истресену гомуљицу с ватром на њу. Оста пушећи а Дока пође да поможе Чубри....

*

Чико је Стојан најзентџилији у селу. Кућа му је такођер најљепша. Дугачка је око тридесет лаката; а широка готово дванајест. Половина је у земљу укопана, те је — као што кажу

— на „живцу.“ Она је тврдијем видом озидана, и плочом врло лијепо покривена. Прозори су готово свакаки, као што су се градили у турском добу; има их на ластавици (прочељу) два, а са страна по два. Два су прозора на живцу — један с једне а други с друге стране. На врх куће дуби црни димљак, è би човјек рекао, да је то стражар, који чува Чика-Стојанову кућу, па пригрнуо бугар-кабаницу, или боље рећи: мрчину старе бабе Стојанове мајке.

Дакле таква је спољашњост Чикове куле....

Унутрашњи простор куће подијељен је на три одјељења: Једно је одјељење (како они зову) таван или камара; ¹⁾ друго пак оцаклија или живац. Камара је потавањена турскијем шашољком од буковог дрвета. На живцу нема тавана. Између живца и тавана (камаре) налази се узани портик ²⁾ На крајевима портика налазе се по врата, кроз која и источњак и западњак слободно ћарлија. Такођер и на боковима портика с једне и с друге стране су врата, кроз која опет слободно пролази дим из оцаклије у таван и отуда натраг — прави крет!...

С лијеве и с десне стране огњишта дуж зида све до преграде налазе се пицули, ³⁾ т. ј. подигнути зид као клупа за сједење. Изнад пицула налазе

се дугачке раве ⁴⁾ за дебеле несмајно стесане греде приковане. Огњиште је обзидано великијем дугуластијем каменијем плочама доста лијепо отесанијем; од којих вири по центиметра — тако од прилике; — а толико је, да би могао са сваке стране comodно испећи овна четвртака....

Око ватре налазаше се неколико облијех турскијех шкањева ⁵⁾ и врло много треножних столица, у којима у очи Госпођина-дне бијаше посједала породица чика Стојана уморна од сведневног рада — жетве са својијем умобницима.

Тога вечера бијашу дошли нешто послем код куће Стојанове иза сељака — газде — Тодор Лучин и Петар Јованов.

С десне стране пространог огњишта намјестио се домаћин, а с лијеве домаћица. Поред домаћина сιο гост — Тодор Лучин; а до домаћице други — Петар Јованов. Остали попунили мјесто на треножнијем столицама и на шкањевима.

Све се ућутало — једни због великога умора; а неке, богме, и мисли обузеле; те ће на пошљетку прекинут им тишину домаћинов глас:

„А, баба!?! Што но, Бога ти, зборасмо данас под ораом?..“

„„Ето, бора ми, знаш шта; па што ме питаш!?!““ —

„„Ја, кò вељу, бисмо ли што сад зборили? —

1) Од талијанске ријечи „самера.“ Ур.

2) Такођер од тал. „portico.“ Ур.

3) Исто од талијан. „piccolo.“ Ур.

4) Мислимо да је од млетачкога „gafa“ на коју се нешто наслања. Ур.

5) И отад од тал. „сагно.“ Ур.

„Ја, душе ми, бих ти нешто рекла, што сам пошље о томе мислила; па бих ја, да зовнемо и ђецу, да се, борме, ђеде, и ш њима разговоримо“ —

„Што ћемо ви ми, зар без нас не морете!?“ — додаће им синови чудећи се, што је то први пут у њиховоме животу тајно.

„Не, не!... Не моремо без вас никако!“ — зачакориће баба Џока устајући иза прије-клада

„Па кад не морете, ето нас...“ — додадоше браћа устав са трножнијех столица, те пођо-ше за старцима у таван. —

Скоро не прође пуна четврт сата, ал ево ти чика Стојана:

„С четвртачом у десници руци;

На врх боце прстен и јабука;

У јабуци дукат од Милана.“

Сви се зачудивше, а Стојана пође на десну страну, те стаде пред Тодора Лучина говорећи:

„Здрав си пријатељу! — ако ми будеш суђен —“

„Бог ти дао здравље!... Бог са мнош и анђели божи!... Бога ти шта је то Стојане!?... Разуми ме!“ — запитаће узбуђен странац чудећи се. —

„Ја просим твоју Ружу за мога Ивана. Ето шта је...“ — одговори старац приносећи му боцу ближе.

„Па како то!?... Ти треба да дођеш у моју кућу, да про-сиш ђевоју; а не ја у твоју!... Како је то!?...“

„Ево како је — настави домаћин — ја смо се и ти од мале колијевке познавали; па још — што је вљеше — држали

се као браћа; па је к'о но слобо-дно, вељу, да дојакосњу љубав удвојимо...“

Ове домаћинове ријечи па-жљиво саслушав Тодор, устаде из свог шкања, те ће климнув главом рећи:

„Тако је, вала, тако!... Дај ми ту боцу!! Овако је зар Бог судио!!“ —

Домаћин му предаде боцу, а Тодор настави: —

„Здрав си ми мој мили и сретни пријатељу! Да Бог да, да нам буде сретно...“

Сви рекоше: „Да буде сретно!“

Одма чим рекоше: „сретно било!“ — ево ти:

„Заре бабе Стојанове љубе

С другом боцом у жребаве руке;

На врх боце прстен и јабука;

У јабуци Млечанин се жути!“

Старица пође на противну страну и стаде пред Петра Јованова са ријечима:

„Здрав си пријатељу! — ако ми будеш суђен!...“

„Шта? Зар је мало Ивану једна!? —“ — запитаће Петар још више зачудив се. —

„Да нам даш за Милана Цвијету. Ето шта је. Друго није ништа“ — одговориће стара Џока опростив руке од боце. —

„Па кад је Тодор рекао: „Сретно било!“ И ја велим: „Сретно било!...“ И здрава си ми, пријатељице!...“

„Бог ти дао здравље! сретни и мили пријатељу!“ — прихвати Џока; а остали сви рекоше:

„Сретно било!...“

„Е, сад Иване!... Узми боцу у таста сретнога; тако и ти,

Милане, узми у твога сретнога таста те све редом послужите; јер не треба да од те ракије остаје, но треба да је сву попијемо... Ако мајка имамо, вала, још доста.“ — рећи ће чико Стојан — раширив руке по кривници дрвенога шкања.

Иван и Милан усташе, па узеше боце испред тастовѧ. Дохватише два шарена филџана из зачађалијех раѧа, те почеше обређивати околосједеће. Пошто се сви неколика пута мученицом обредише; и умобници изгледаху, ѧ би човјек рекао, да су цијели дан почивали, а нек'-мо ли што им је — што-но кажу — небеска главња у мозак пирила. Домаћин и домаћица нијесу ни били уморни; јер су се расхлађивали под стољетником, те тако мало накитив се започеше борити о послу.

Кад старцу дође четврта мало се произдижи из-прислоњеног уз пријеклад шкања, те ће напиту:

„Здрави сте, моји сретњи пријатељи! Сад ћемо пити ову четврту; јер четврта бенета, па бих ја, моји пријатељи, да и ми што о ствари бенетамо прије но попијемо пету, јер пета помета...“ — рече старац — домаћин гледајући у прелину шареног филџана, као да су у њој записане ријечи, па само чита. —

„„Да, богме, пријатељу, четврта бенета; моремо и ми бенетати али имамо кад. А моремо — ако те воља — и сад.“ — додаде пријатељ с противне стра-

не, као да бијаше исте мисли домаћинове.

„А кад би сте вљеше но вечерас. Ево смо сви, који требамо“ — додаде други пријатељ искапив четврту. —

„„Е, па кад сте ви ради, да о ствари бенетамо, мило ми је; и ја бих, да ноћас углавимо свадбу; јер, богме, треба, да се одма справљамо.“ — рећи ће чико Стојан пунећи лулу дуванском дограмом.

„Док удаш Чубру, па кад те гођ воља“ — додадоше пријатељи. —

„„Ја, бих, Бора ми, да и мене стару мало послушате, ако сам и глуда.“ — уплете се домаћица. Дока удвостручив боре, на својом лицу.

„Како нећемо!? — додадоше оба пријатеља — ти си вазда каменчица од многога чојека... Дану, да чујемо!

„„Ево, борме, моји сретни пријатељи, шта ја стара мислим: Ви сте сви чули, да смо за Чубру углавили свадбу на Митров-дан, па ја ко вељу би ли како било?... Но се бојим да се не би сте наједили па ми је вљеше шућети...“

„Нећемо се наједити, па да што — Боже, забрани и рђаво речеш; а знамо да нећеш“ — рече пријатељ с десне стране чекајући да баба доврши.

„„Ма ја, бора ми, к'о вељу да све на Митров-дан свршимо. Како ви велите?...“

„Добра ти је работа, баш добра Бога ми!“ — додадоше пријатељи. —

„„Ја не ћу, Боже, сачувај, ако ви није по вољи. Ја могу, — вала Богу — кад гођ оћете. Ја имам свега доста.“ — додаде чико Стојан.

„Нама свеједно кад гођ оћеш, но знамо да је теби лакше, кô што вели пријатељица.“

„„Јади га знали — продужи домаћин — ја не знам, да што не рече свијет: — Виђи ти, Бога ти, онога титуза Стојана како се титузи! Оће три свадбе и крсно име о једноме арчу да учини....“

„А како ће бити, кад свијет рече: „„Нема ти сретнијег човјека од чика Стојана; јер на своје крсно име жени два сина и ћер Чубру удаје?...“ — како ће то бити?...“ — запитала домаћица увријеђена домаћиноввијем ријечима. —

„То ће бити дивно, пријатељице, дивно,“ — потврдише пријатељи.

„„Па ћемо баш тако! Сретно било! Дајте ћецо још по једног шаруна!““ — рече старац задовољан углавом. —

Одма Иван и Милан пођоше к зачађалијем рафама. Узеше че-

твртаче и филцане, те почеше обређивати: домаћина, пријатеље па онда све редом.

Пошто се и петом обредише пријатељи усташе, да иду кући говорећи:

„Сад, пријатељу, с Богом! До свадбе је све готово. На Митров дан чекамо вас. Сватова води колико ти драго...“

„„Чекајте по једну за сретнога пута!““ — рече старац.

„Бора ми, смо се, пријатељу, напили, али дај! Куд иде јуке нек иде и уже. Куд иде нека иде и та једна“ — додлаче пријатељ. Тодор узимајући шарени филцан из зетове руке накашља се те ће наздравити.

„„Ова чаша за сретнога пута. Све ви сретно било, а сад с Богом пријатељу и пријатељице!““

За тим предаде филцан Петру, који готово повтори исте Тодорове ријечи и умакоше; а умобници се окупише око једног великог котла качамака уљем поквашенога, те се слатко залагаху. —

(Наставиће се конач.)

Пише Н. П. Корјенић.

III. Д И О.

ЗА ПОВЈЕСТ, ОПИСЕ И СТАРИНЕ.

ОПИС МАНАСТИРА МОРАЧЕ.

Са његовим припадностима.

Пише Андрија Јовићевић, учитељ.

(Наставак.)

Послије опустошења овог манастира није ништа остало у њему од манастирских ствари, него се послије све мало по мало набављало. По тада су начињена двокрилна врата на муш. припрати, украшена са врло малим троуглим костима, које су дале вратима такав изглед, да им се мора човек дивити, а при том разни облици бијелих кости граде разне фигуре, као: круг са крстом Соломуновим у сриједи, четвороугао са крстом унутра украшен са разним звјездама и побједним натписом, крстови украшени најситнијим фигурама од најситнијих костију, крст Соломунов са звјездицама између рогова му а околото више и мање звјездице са крстовима. Мали ступчићи од костију састављају по двије даске на вратима, те вратима дају много љепши изглед. Свуда по вратима налазе се крстови, звјездице и разне костене фигуре. Тако исто су украшене и двије велике налобе: једна, с које се чита јеванђеље, и једна, на којој стоји љубеће се јеванђеље, — и једна мала шестоугла налоба са шест ногу.

Ако је истинито предање, да је овај садашњи иконостас приложио патријарх Василије Бркић, то је морао бити за вријеме поправке олтара и муш. припрате направљен и иконостас, па ма какав био; — али о томе нијесам могао ништа јасније знати.

Од манастирских ствари најетарија је по постанку икона, која се данас налази при предњој страни десне цјевнице на два дрвена ступца, која је висока 1.43 м. а широка 1 м., по дну које се налази слиједећи нат-

пис: † сѣю икону писа. настоянием. духовник љвтимѣ. морачанинъ. родомъ съ лѣшѣня. и приложи церкве сѣи. и приложи. оу ноизи. димитриѣ. даскаль. љеду давду. цекин. 1. и бабилъяни. цекин. 1. и оцу босно: цекин. 1. и матери даници. цекин. 1. и подручји своиноу фемѣи. послѣжде нареченна быт монахѣа. марѣа. цекин. 1. и я димитриѣ. прѣд моимъ душомъ. цекин. 1. сѣ верѣи. себе обще вѣчнѣи помень. вѣ димитриѣиѣмъ вѣце. и вѣ будучѣи мѣстѣ. вѣ вѣкы аминъ † вѣ лѣто. +3. сѣ. л. а. (7221) от рождества Христоу. и вѣ 17. г. ѣи. (1713) а съ благословѣниѣмъ вѣсепреосвѣщѣннаго митрополѣа херцѣгъ вѣчкаго. кир те кир. герасѣма. и съ благословѣниѣмъ. оца моего. кир. и зографа димитриѣа даскала. рукодѣлисах сѣиѣ мѣлоначенни. юнъ. христуо рабъ гаврило. простите ме. па даље на оплати у доѣем лијевом углу: и съблагословѣниѣмъ игоумѣна и ермонаха. па даље на оплати на средини с десне стране: и при патриархоу пекеском. кир ю кир. моѣсею. На околинѣи цѣјеле ове иконе на испушченим ступчевима изрезана је лоза, која је позлаћена, као и оплата. На средини ове иконе у великом простору изображено је Успеније Богоматере, а околото у неколико малих слика цѣјело њено житије од Благовѣсти па до њеног Успенија. Као што гласи натпис, ова је икона начињена 7221 г. од ств. св., а 1713 г. од Христа.

На годину дана послѣје тога, т. ј. 7222 г. од ств. св., а 1714 од р. Х. направила се икона поред гроба,

која виси о два дрвена попречна ступца, заповјешћу и платом игумена Михаила Морачанина а с благословом патријарха Мојсеја, при митрополиту захумском Герасиму, као што гласи натпис, који се налази по дну исте иконе: († Благоволеніем њже въ троици славиаго бога съдѣла се сѡна икона повѣлением и платою оца игумена кир михаила ѡермонаха морачанина от села миоске. съ братіамаы. богъ да прости. въ лѣто. 7222. от рождества христова. 1714. и съ благословением господина патриарха. кир е кир моисеа. и при митрополиту захлмискому. кир ю кир герасиму и прѣждѣ сего на 2 лѣт прѣкри се сѡа церков. велика. пресвятіе богородицѣ. язѣ ест на рецѣ морачи †)

Цио овај натпис налази се у једној врети, а икона је висока 2 61 м. а широка 1 53 м. Горњи и доњи, десни и лијеви крај је испуњен у виду полуокруглих ступица украшених са изрезаном лозом, па позлаћеном, а средина велике оплате украшена је са сликом св. Јована Крститеља Господња носећи његову главу у тепеји; изнад по врху пророци, и при дну по један са стране, остали простор околу испуњен је житијем св. Јована до њгове смрти, и обретеније његове свете главе у више слика.

Врло је подобна овој велика икона, која се налази на гробу. Она је висока 2 55 м. а широка 1 53 м. Ова је икона начињена заповјешћу и подвигом оца игумена Луке 7153 г. од ств. св. а 1645 г. од р. X. за вријеме Паисеја патријарха и Паисеја митрополита. Тада се саградила и ћелија у Поповој ниви, као што гласи натпис, који се налази по дну исте иконе: † Благоволеніем њже въ троици славиаго бога. съдѣла се и пописа се икона сѡа. повеленіем и подвигомъ оца игумена кир луке (равнианинъ ѡермонаха съ брагѡамаи. сему же быст дѣлу настоателъ и титоръ кир ефреми (от села лепенца) ѡермонахъ богъ да га прости. при кир паисею патриарху. и

паисею (колашиновићъ) митрополиту. ѡеклсарху кир ниемфору. и дофиаръ быст кир сѡлвестаръ от лазаревкѣ. з. ѡ. ѡ. ѡ. (7153). тогда и келија сѡгради се у попово ниви.

Околина ове иконе украшена је као и првој, а средина велике оплате изображена је ликом св. Симеона и његовог сина св. Саве; изнад њих у сриједи Христос, с десна св. Никола, с лијева св. Лука; по дну оплате на средини св. краљ с протомајстором код слике истог овог манастира, а остали простор околу испуњен је у више слика житијем св. Саве од почетка његовог разговора с калуђерима у двору оца његова па до његовог успенија. Израда ове иконе врло се слиже са израдом прве иконе.

С десне стране иконостаса налази се икона св. Архангела Михаила, која је начињена 7179 г. од ств. св. а 1671 г. од Христа, као што свједочи натпис, који се налази по дну исте иконе: сѡю икону саписа всеосвѡщенаго патриарха максима спхи ротачаством от беле при игумена кир ефремиа ѡермонахъ цдсвоѣ цхню .: въ лѣто. з. р. о. д. (7179.)

На средини ове иконе изображен је св. Архангел Михаил с пламеним мечем у руди, а околу у малим сликама разна украшенија.

На улаз у проскомидију с десне стране виси икона св. Луке, која је висока 0 89 м. а широка 0 72 м. Њу је приложио ѡермонах Авесалом 7181 г. од ств. св. а 1673 г. од р. X. По дну ње налази се слиједећи натпис: † сѡю икону приложи авесаломъ ѡермонахъ. оцу вуици и матери мари за душу богъ да прости. при игумену неофиту ѡермонах. и при проигумену исаи ѡермонах. и при духовнику теодосію ѡермонах. въ лѣто. з. ѡ. ѡ. ѡ. (7171).

На средини ове иконе изображен је св. Лука, ѡе црта Богоматер, а околу у малим сликама житије св. Луке.

У жен. припрати налази се агизма; у којој се чува вода. Високе

је 1·39 м. и стоји на четвороуглој стопи. На чаши је заклопац са дршком; сва је од мермера, а начињена је 7129 г. од ств. св. а 1621 г. од р. X, као што гласи и натпис, који се налази на округлом заклопцу: лето ++з р̄к̄д (7129) септемрѣ м'ца к̄с (26). Натпис не каже, да ју је ико приложио; али ће бити набављена манастирским трошком, као што је и једна петохлебница начињена црквеним трошком од манастирског сребра 7231 г. од ств. св. а 1723 од р. X., као што гласи натпис на њој: пети-хлебница. монастира: мораче: храмъ: успениа: пресвете: б'це: сакова се: от сребра: монастирскога: в лето от битиа: ++з с л а (7231) от рождества ++а ψ к г (1723) мартъ е (5) оу сараеву марко златаръ.

На сриједи између десне и лијеве пјевнице пред царским дверима налази се амвон, који има у пречнику 2·46 м., а који је раван са осталим подножјем црквеним. Оквир амвона састављена је од бијелог и црвеног (наизмјенице) троуглог камена; у сриједи је мрка округла плоча, од које полазе 12 дугуљастих бијелих плоча крајевима између црвеног камена. Над амвоном виси полијелеј, украшен са разним стакленим облицима. У средини њега налази се једна кора од нојева јаја, а једна у олтару. Над амвоном виси коло св. Богородице, које има у пречнику око 4 м.; украшено је са иконама а виси о 12 гвоздених синџира о кубету. (Кад се коме држи бденије, онда се ово коло покрене, или кад се ко куне). Цијело црквено подножје патосано је са четвороуглоним плочама од камена. Архијерејско мјесто при десној пјевници узвишено је за 2 степена; ту стоји и штака, о којој је већ био говор. До скоро били су свуд у наоколо уз зидове столови за сјеђење, али су скоро уништени, само се данас још налазе уз стражњи зид десне и лијеве пјевнице. По овим остатцима да се цијени, да су врло дивно били украшени дрвеним израдама.

Од манастирских рукописних књига налазе се сад три еванђеља, један апостол и „Чудеса пресвете Богородице“. Једно од ова три еванђеља, које се обично налази у ђаконику, повезано је дрвеним корама, обложене кожом. Коре од њега биле су оковане са сребрним па позлаћеним плочама, које се и данас налазе с предње стране, а с противне их нема, но су скинуте. На средини прве коре налази се сребрна плоча са натписом около: † гъ са нбсе нь земну призре слишати въздиание окв. помени ги своего вихтора ва царьстве св. У четири ђоша у оковима налазе се 4 евангелиста, а на плочи распеће Христово; на четири ђоша плоче 4 ањѣла са раширеним крилима; над и под плочом глава окружена са по шест крила. У почетку овог еванђеља налази се слика св. евангелиста Јована а на свршетку пописи овог, кога је писа, ђе, кад и кад је приложио овом манастиру. Попис је писан руком истог, ко је писао цијело еванђеље, а гласи овако: Слова свъръшителю богу, даоучоу въсакому доброму начелу и конць кнѣзюмъ. Сие свяшеное и божаственое евангелие исписа се въ свитеи горѣ атона наскитъ лавареки, глаголеми святоа анна на кѣдлии святи георгие. повелѣнием игумена кир иоаникиа еромонаха от монастира святаго павла, иждивениемже сребра духовника сави морачанина, и василиа инока, от дробнака от село загуль. и приложише га въ монастирь морачю. храм успение пресвятые влагичице наше богородице и приснодѣви марие. текущу тогда лѣту битиа ++зрос. (7176). о спасоноснаго же въплъщения господа нашего исуса христа а̄х̄а̄н (1668) индиктионъ s. (6) солнцу кругъ, ѱ. (8). а луне ѳ̄. (13). темелие кс. (26). златное число si. (16). мѣсеца іуниа ѳ̄ (12) день : ∞

Писаже сие рука макарна іеромонаха ученика духовника кир саватиа морачанина.

Из овог се натписа види, да га је написао јеромонах Макарије, ученик духовника Саве Морачанина, па да га је приложио овом манастиру исти Сава и калуђер Василије из Дробњака, из села Загуља. Писано је у св. Гори

7176 г. од битија а 1668 од Христа на дебелој, глаткој и врло крутој карти, а рукопис се одликује њепотом, у којој се може огледати вјештина рукописног писања и духовите издржљивости.

(Наставиће се.)

СРПСКИ НАРОДНИ ОБИЧАЈИ У СРИЈЕМУ И СРЕДЊОЈ СЛАВОНИЈИ.

Варица.

На дан два пред св. великомученицу Варвару (4 децембра) заграби домаћица из коша — према дружини својој — прегршт или двије шенице бјелице, те ју кућна чељад у вече спрам свијеће тријеби од кукоља и другог зрна. У очи св. Варваре ју накисели, а на сами дан св. Варваре порани домаћица већ у 3 сата положи огањ, опере шенице, те ју у повећем лонцу пристави уз варицу јали у пећи јали на огњишту. Тако исто пристави и лончићак кукуруза да се вари.

У свануће, кад се кућна чељад из постеље подиже, кукуруз је већ готов т. ј. обарен; домаћица га мало посולי те износи дружини за доручак. Кукуруз се никако особито не приуговтавља, но се тако обарен само посולי и једе.

Но са шеницом је друкчије; она се друкчије приуговтавља. Кад је добро кувана, домаћица ју добрано студенем водом испере, да не буде љигава, оциједи ју и саспе у подубљу здјелу, посולי ју и измијеша с медом и истуцанијем орасима, те у вријеме ручка износи је на трпезу пред кућну чељад, да ју једе. Тако кувана и приређена шеница зове се *варицом*. А варицом назива народ и кувани кукуруз, јер сиротиња, која нема шенице, кува сам кукуруз мјесто праве варице, те и њега зове варицом. У нашим занатлијскијем и иначе господскијем кућама трпа се у скувану шеницу још и помало цимета, истуцана бибера и

бадема, ситног и крупног грожђица, а мјесто медом сладе ју истуцанијем шећером; но сиромашнија класа народна свега тога не познаје.

Варица се поглавито једе на дан св. Варваре, али се једе и на дан св. Саве и св. Николе т. ј. 5 и 6 децембра. Зато наш народ у Славонији и Сријему и вели за варицу:

Варварица вари,
Савица хлади,
Николица куса.

На Никољ-дан стo сваке имућније српске куће, поред другијех поснијех зрнаста, мора бити украшен и с варицом. Нарочито куће, које славе св. Николу, пазе, да без варице тај дан нијесу.

Од варице оставља домаћица у каквој маленој здјелици кашику двије за Божић. А шта се с њом тада ради, рећи ћу, кад будем описивао божићне обичаје. А од пријесне шенице, која је за варицу намијењена, посије она неколика зрна у какав тањирѝ или у 2—3 лончића за цвијеће, те никлу шеницу његује до Божића и усрјед те шенице ставља тада кандилоце, и меће га о Божићу да гори пред којом кућном иконом.

Материце.

Материце увијек падају у суботу у очи неђеље св. праотаца. Материцама се особито дјеца радују. Ту вечер славе дјеца, као да би тај дан био имен-дан или рођен-дан њиховијех матера. Обичај тај састоји се у овом: О вечери, кад дјеца с родите-

љима заједно за вечером сједе, узме обично најстарије дијете врпцу, те њоме веже материну ногу за ногу од трпезе, па онда стане матери у име своје и своје браће и сестара честитати материце са жељом, да им буде жива и здрава. Ако се нађе које женско школско дијете, то обрадује мајку с паром чарапа, или чим другим, што је својом руком сама израдила. А матери љуби дјецу своју и жели им, да и она буду жива и здрава, сретна, добра и послушна, и дијели им од своје стране разне поклоне као: јабуке, суво воће, смокве, поморанце и т. д. У простим кућама намијеси се доста мањих и већих погача, те се тада дијели и дјеци, а и осталој кућној чељади и сродницима, који дођу да честитају материце. Кад дјеца добију поклоне, тада дријеше материну ногу. Везивање ноге бива обично пропраћано великим смијехом и од дјепе и од родитеља. Домаћица, која је без дјетна, долазе туђа дјеца или сродничка честитати материцу.

Оцеви.

Оцеви падају на 8 дана иза материца т. ј. у суботу у очи нећеље св. отаца, која се иначе зове и нећељом пред рождеством Христовим. И том се дану дјеца особито радују. Тада опет као да би био имендан или рођендан очев, па као што су дјеца назад 8 дана везала материну ногу за стол, тако тада вежу очину ногу; даривају га, љубе у руку, а он их ижљуби, дијели им смокава, корица, шљива, јабука, шећера и др. Погача тада нема. Кад им све то раздијели, дјеца му дријеше ногу.

Тучин-дан.

Тучин-дан је дан пред бадњаком, а води име своје отуда, што се тај дан туче или коље разан скот као: јунци, свиње, прасци, јагањци, овни и т. д. за Божић. У већијем задругама коље се: во, јунац, велико крме; а у мањијем: назиме, ован, јагње или прасе. На тучин-дан забрањено је родитељима

тући дјецу своју, па ма ова и скривила исто тај дан, јер народ вели, да ће онај, који би се на тучин-дан усудио кога тући, у идућој години патити од чирева.

Бадњи-дан или бадњак и бадње вече.

Дан у очи самог Божића зове се „бадњи-дан“ или „бадњак.“ Тако се он зове по дрвету „бадњаку,“ кога тај дан домаћин у гори подсијеца и које има у пећи или на огњишту да гори преко читаве ноћи с бадњег вечера до божићнег јутра. „Бадњаци“ се и данас свуда подсијецају гдје има још шуме, али богме гдје је нема више, ту се домаћин задовољи и с тим, што са дрвљаника избере повећи пањ, који ће му служити умјесто првог бадњака. А у Славонији по неким местима и гђе има шуме, не подсијецају бадњака, но се задовоље с какав дрветом с дрвљаника.

На бадњи-дан из јутра рано се одије млада дјеца и момчићи. брже одје се обну те иду од куће до куће, да буду „полаженици“ или „положници.“ Ти се полаженици називају у Сријему „*кокошки полаженици.*“ Именом тим у опште називају се зато, што они полазе куће на бадњак и на Божић те желе домаћину и његовој дружини добра здравља, сваке среће и берићета у идућој години. Кад полаженик уђе у кућу, овако од прилике честита домаћину и кућној чељади: „Добро јутро! честит вам бадњак, много љета и година дочекивали у здрављу, срећи и сваком задовољству, што од Бога желели, Бог вам дао!“ На што домаћи одговарају: „и ти жив и здрав био, и оженио се!“ Домаћица га по том после кукурузом и посади га или на земљу или на низак стб и понуди га ракијом. Затим га домаћица уведе у кујну и доведе пред отворену, ражарену пећ, даде му жарач у руку, да жари по пећи. А кад почне жарити, говори опет ову честитку: „Бог дао овој кући сваког берићета и среће. Кокоши вам добро носиле; у сто јаја

двѣјеста пилића“ и т. д. говори и жели већ, што му на памет падне. Кад је с тијем готов, старјешина кућни опет га благослови ријечима: „и ти жив и здрав био!“ Још једном га понуди ракијом, да му који новчић или не да, па оде. Тако иде из куће у кућу. Зло и наопако, ако уђе у коју кућу прије полагањика женског чељаде! Тада се сматра, да у тој кући идуће године неће бити никаква берићета и среће, па ма послѣ женског чељадета и дошао полагањик. Полаженик мора доћи прије сваког иног чељадета.

У свануће запреће когод од домаће чељади огањ — само далеко од кућнијех зграда; поред огња забија у земљу сошице, натиче печеницу на ражањ, па кад се огањ добро разгори, полаже ражањ с печеницом на сошице, те се тако поред средње ватре врти и истија пече. Мање печенице су готове већ до подне, а веће се пеку дуље. Печеницу кад већ порумени домаћин чеље ножићем, кога да види је ли печена. Ако ира, бода поткаља сукрвица, знак је да још није печена. А кад је печена, спрема ју домаћин у зато одређену клијет и закључа. Сваки дан докле је траје, реже и сијече те носи пред дружину. Оваква печеница може да траје до Богојављења.

Обично на бадњи-дан и мушка и женска чељад једноуди т. ј. по читав дан не једе ништа, а нарочито то дјевојке чине. Слабуњава и старија чељад само прихвате се око подне мало пријесна кисела купуса и напије се по који пут медене ракије.

Док се мушки баве пецивом печенице, дотле домаћица и друга одраслија женска чељад смијеси и пече разне колаче, као: божићњи колач, полагањиков колач, виноград, разне плетенице, здравље, мјесец, шаке, витице, буздоване, посну питу с орасима и с медом и т. д. Најглавнији је „божићњи колач.“ кога у Славонији у њским мјестима зову и „кићени колач.“ Приличи му и једно и друго име. Селјакиње га мијесе од проста хљебна тијеста, а занатлијске и госпоцке жене од fina бијела брашна и с млијеком.

Он је разнолико искићен. Селјакиње по њем праве птице, кокоши, гувна, бурад (бачвице), класје од шенице, зрна од кукуруза, а свуд унаоколо вијенац. На сриједи метну као неку поскурицу, у коју забоду по стручак босиока. Занатлијске жене опет ките тај колач са разним алатима дотичног заната нпр. ножицама, иглом, рифом, чекићем и т. д. Попадије опет украшавају тај колач са 5 поскура, а то чине сем попадија и многе друге жене по Сријему. — „Полажеников колач“ се мијеси само у Сријему, а мијеси се у слици вијенца, на ком је прилијепљена ружа од тијеста, која је пробушена, да се може кроз њу промолити пешкир, те се тако положенику преко рамена с колачом везује. Но о том ћемо још на свом мјесту говорити. И „виноград“ се мијеси у Сријему. По њему се праве брааде и чокоће, и чува се до Богојављења, те се на тај благодан ручку једе. „Здравље“ се обично прави дугуљасто, и прије но што се метнути у пећ да се пече, засијече га домаћица попрѣјек на толико дијелова, колико је у кући чладе. Брааде се обично на бадње вече начиње и једе, а у Сријему у доста кућа начиње се оно тек у јутру на сам Божић и то прије јутрења, те га по њека чељад једе с парчетом сланине. „Шаке“ се мијесе у праву праве шаке с претима, те се дијели мушкој чељади, дочим се „витице“ мијесе и дијеле женској чељади. „Посна пишта с орасима и с медом“ једе се на бадњој вечери; то сам видио у многим занатлијским кућама.

Домаћин још за дана донесе из гумна једне мрежаге или крошње сламе — обично шеничне, те ју остави ђегођ у кући, да се при руци нађе кад устреба. Кад превали поддан, домаћица пали кандило. У многијем кућама виси оно пред којом иконом, а гђе га није, ту домаћица у какву чашу наслужи уља, те чашу постави у тањирѣ или лончић, у ком је о Варварину-дне засијана шеница и која је дотле лијепо порасла и зелена ка и усрјед љета, те тако метне пред икону.

Дан кратак, па брзо дође вече. Домаћица приправља вечеру. Вечера се састоји из: граха пребранца или „сандалије,“ куваних сувих шљива, крушака, вишања, трешања, по гњегђе и резанаца са орасима и медом и посном питом с медом и орасима.

Пећ је већ сама по себи ражарена од којекаквих пецива, а у сумрак гурне домаћин у пећ повелик пањ или у гори одсјечено дрво, „бадњак,“ који

има да држи ватру по читаву Божићну ноћ. У Сријему постоји врло лијеп обичај с „бадњаком.“ Родитељи по вечери намјесте дјецу, да чувају бадњака да не би прегорио или да се не би угасио. Које дијете најдуље узједе поред бадњака а не заспи, буде обдарено новцем. Остатак несагорјелог бадњака вргне домаћин на Божић на коју воћку, ради бољега и обилатијега рода у идућој години.

(Наставиће се.)

П Л Е М Е Б А Њ А Н И.

Истинити догађај.

Бањско племе по народњем предању, вели се, да је прозвано по неком Бану Русену досељеном из Бањске покрајине, који се населио на ове од Грка и Римљана опушћене земље, чији надгробни остаци су његово имену и дан данас трају.

Предјел ње се је населио по његовом имену и данас се зове Русеновићи, ње му се познају и омеђине његове куће. Од његова потомства још трају двије фамилије, који се прозивају Марићи¹⁾ — А остали браственици овога племена досељени су од које-куда, поглавито из Црне Горе. Од старосједиоца налазе се још такозване Чивије и Мишковићи.

Племе је ово до потоњег рата припадало турској царевини, али јој од 1858. г. нијесу плаћали никаквог данка и арача. Сами су имали своје поглаваре, који су посебице судили и своје послове свиђали, без да су им се у то турци икако мијешали.

Поједини људи овога племена вазда су били одани Црној Гори и њеним Господарима, непрестано тежећи за устанак и ослобођење. Често су се у ајдуке одметали, и Српске крвопије свуд тукли и убијали.

1) По њким крајевима Црне Горе, Брда и Херцеговине, обичај је, кад дијете буде рођено по очиној смрти, а остане на њу материну, да се прозива по материнском имену.

Турци су у ово племе до „Крвавог Божића“ чинили велике зулуме и насиља, ваљаније људе тукли, вјештали, убијали, араче купили и свађали, а насиља чинили. По је итали ко је почео први, дићи руку и пуштити пушку на своје крвнике, да се крај види турским арачлијама. На ово је питање врло лако одговорио Вилеу Рајов. Што нам истину свједочи „Крвави Божић,“ — дан кад је Осман-бег Мушовић пошао из Никшића да скупи арач по Граову и Бањанима, што ћемо овдје навести.

У Нишицки град бијели
Мушовића хар се диже
Спрама соју Љубовића
Поноситом лозом стиже.

У том фису у тој кући
Осман-бег је сада глава
На коме се већ оснива
Мушовића куће слава.

Па се диже путовати
По нишичком кадилуку
Да од раје арач купи
Што под царску бјеше руку.

Са Осман-бегом Мушовићем грацким капетаном, било је још око 40 грађана најжешћијех крволока, који су ш њим ишли тек да се боље раја страши и стрепи.

Осман-ага инокосан
У походе раји неће
Четрдесет коњаника
Нишићкога злице креће.

Но између свијех арачлија најпознатији је био грачки барјактар Садик Шпикуља, којег је по ради познатог му јунаштва собом водио, а при том је и велик зулумћар био. —

И Садика Шпикуљу је
Осман-ага собом авао
Којему је Султан сами
По јунаштву барјак дао

Исто јутро кад је Осман-бег пошао из Никшића на Граово, послао је саију кнезу Перу Даковићу да му се нада и конак спрема, а у исто вријеме да код његове куће нађе и арач од Граова скупљен.

А у јутро сабаиле
Бјеше посла Луц-Адема
Кнезу Перу Даковићу
Да се њему конак спрема.

А уз конак да у кнеза
Арач нађе на окупу,
Или главе неће остат
На његову више трупу.

Дошавши на Граово исте ноћи пане велики снијег, будући да ово бјеше зимско доба, које Осман-бег ни задржи у Граово око осам дана.

Снијег паде плаиницама
Врхови им у саруке
Саћерао у жупине
Зулумћаре и хајдуке.

Пошто покупи цио арач у Граово, позове граовске поглаваре и кнезове, захвали им на вјерности царској, сувише их раји тврдо препоручи да их слушају као њега главом. —

Једно јутро прије сунца
Осман-бег је поустао
И главаре од Граова
Преда се је позват дао

За вјерност им захвалио
И још да их понаучи
Па њих исте најтоплије
Опет раји препоручи.

Из Граова Осман-бег са свом својом тевабијом пође на конак у попа Марка Булаића на Вилусе, а сјутри дан навали низ Бањане у кнеза Баћа Мулине баш на саму бадњу вече, да и у Бањане арач покупи.

На чардаку попа Марка
Булаића коначише
А у јутро сабаиле
Низ Бањане навалише

До у Кленак кнезу Баћу
Баш на саму бадњу вече
Осман-ага и нишићи
Назваше му добро вече

Дошавши у Кленак пред кућу кнеза Баћа Булине одјашу коње, чекајући д'ако им ко прихвати коње. Кнез Баћо и синови му којијех је ријетко било у цијелу бутун Херцеговину нагнали се код куће сви осим Саве који бјеше код стоке. Виде Осман-бега са арачлијама, али неће ни мукајет ни да главе окрену. Пошто турци виђеше да из кнежеве куће неће нико ни да изађе, а камо ли да им коње прихвати, почеше се јетко очима пратити.

Кајда шћаху од прилике
По готову турци рећи
Ала кардаш раетници
Од аге су многи већи.

Подокан ће кнез Баћо изаћи на врата куће и рећи Осман-бегу. „Оклен сад Осман-беже.“ — Валан кнеже тражи од Никшића. Та ли чоче Божић није, суд ти је шћела толика војска? — зараре кнеже рече Осман-бег, знам да је влашки божић; али није знао да је владски зулума ради, већ због арача што је царско и агинско да од раје наплатамо.

Цару цареву дужни смо дати рећи ће Баћо, томе се и не противи нико. А милост царску знаш и ти од кад уживамо, коју нам је сами цар дао под својем царскијем ферманом, и њу ето нам одувесте. —

Божић, Васкрс, крсно име
Султан даде Бањанима
Да не смију арачлије
Долазити међу њима
— А нипошто зулумћара
Да не смије нигђе бити.

Овде зулумћара и нема кнеже, но Осман-бег Мушовић знаш крмски сине пред којем се тако не збори, ја сам те ставио кнезом а могу и под везом. — А за цара што рече. —

Као ваада она иста
Милост царска и сад грије
Њу у царско здравље нико
Одузети вам не смије. —

А непослушноме цару и царству готова је о врат личина, а добро видиш да ти је неко напуха уши, крмче ли

крмче да могу од шта не могу брзо ли би била друга!

Осман-бег бојећи се јаду свако-јачко што је преко царске ријечи дошао да зулумише, па онда нареди Баћу, да му нађе засебну кућу у коју би почиуо, а притом му нареди да му нађе ће год и једну дебелу и јалову краву за вечере њему и арачлијама.

Кнез Баћо пошто види да се нема кућ камо, царска ријеч а царски синови може и од зла бит горе, поди-једи арачлије по кућама на конак, а Осман-агу само осмог ће зауставит код себе, дадне му једнога брава за вечере, а другог за пецива, те и турци наврте Божићно пециво, а баћо опет според овога с фамилијом друго, да по своме ваздашњем обичају Ерцеговачком прослави Божић, не мислећи да ће бад-њак прелит својом јуначком крвљу, и да ће то потоњи божић прославити.

Ојутри дан т. ј. на Божић у јутро, Сава син Баћов, порани с катуна из крај стоке кући, незнајући за ма-бега и грађане које наћ пред куће сједећи.

Сава изненађен оввијем случајем, па мјесто да рече честит ви божић, — рећи ће „Што-во!... на јад ви божић, као дође некоме јутрос!“ Турци се згледаше један на другога а Сава по ново пита брата који исто бјеше пред кућу. „Оклен овдје јутрос оволико паса?“ У тај мах грацки барјактар Садик Шпикуља скочи љутито и рече. — „Није су ово пси крмче од крмка, но турци јунаци а царски синови,“ — и опсује му закон крст и вјеру. Анђелија жена Васиља Баћова кад чу и виђе да ће бит свађа, кликне мужа Васиља који бјеше у кући са Осман-бегом и осталим и рече. — „Погибе ђевер Сава!“

Васиљ у које чуј трени из куће, зграби ђефердар и појури у помоћ брату оставивши ћесе са фишецима. У који мах скочи и Осман-бег кличући: „Држ Васиља, ко је грађанин за мухамеда!“ Турци изненађени оввијем неочекиваним случајем, док зграби оружје и док што буди, Васиљ искочи из куће на поље и умакни испред не-

пријатеља. — А жена му Анђелија у толико зграби ћесе са фишецима, кликни Васиља и кроз прозор од куће добаци му јуначку помоћ, у који се мах и турци осуше за њим у поћеру.

Васиљ пошто виђи да није куд камо растежања но се мора гинут, на мах се чевредише на оружје, шникти ђефердаром и убиј грацког барјактара Шпикуљу Осман-бег пошто виђи што се случи, жао му (гр) погинулог бар-јактара којег напусти у тај час и осветит, због чеса и позове Васиљева оца Баћа пријеваре ради, да отиду к поћери неће ли ствар угушити.

Баћо незнајући о Осман-беговој намјери, као ни о погинулом барјак-тару, отиду куд је поћера за Васиљем. Пошто дођу на погинулог Садика, Осман-бег и остали турци тргну оружје те убиј Баћа на сирови траг барјактареве смрти, пак се онда из вјерне затворе у Баћову кућу међу осталима, дјецом и женама, неби ли како главе сачували.

Васиљ и остала му браћа кад виђоше да се турци затворише и Баћа освете ради убише, обиграју кућу да се нешто мах прискоче на побуну и остали врени кленчани те им не даше извршит, да утру своје јуначко кољено и сагоре своје жене и дјецу.

Овај крвави Божић за час се чује у цијеле Баћане и на мах се скупе врснији племеници као Милош Гаврилов Калибарда, Поп Крсто Копривица, Сава Кнежевић, Пајо Огњеновић и остали, те позову турке на вјеру да изађу. Турци не смједи изаћи бојећи се животу од Васиља и браће му, но позову речене главаре племенске код себе у кућу, с коијема учинише погодбу, да више нигда арач-лија у Баћане доћ не смије нипошто, но да сеоцки кнезови сами по себе арач купе и турцима носе и предају. Уз то да их на вјеру исти главари са још племеника препрате из Баћске границе до на турску караулу на Трубјели.

Главари знајући да су Баћани турска раја, бојећи се и сами Васиља

и браће му да неби приметили кавгу поново и изазвали од зла горе, тако и учине, препрате турке до Трубјеле ђе их и предаду турским пандурима. То је био потоњи долазак турским арачлијама у Бањане. Исти је Васиљ поћерао злијем пртинама и најжешћег зулумћара каваз Пијулију.

Турци су до „крвавог Божића“ и Васиљева доба у ово племе чињели велика насиља и зулуме, до чим су у предању оставили сјенку свога звјерског и тирјанског крволочија, као што ћемо овде у кратко бар један примјер навести.

Један пут дођу неки зулумћари у Тодора Калетинића на конак. Овај имаћаше једно мушко дијете од 2 године, које турци дофате, свуку шњега ђетиње аљинице, разгрну ватру и онако гола запрећу под саксију (сач под који се пече љеб). Пошто се ово

испекло, зулумћари приморај родитеље да једу од свога јединца. Сад читалачкој публици, ето само једног примјера из прошлости по којему се може цијенит, какво је насиље и зулум трпила јадна раја, и каква су безбожна и грозна безакоња турски крволочи подјармљеној раји чињели. Но пошто су овакви зулум подносили Бањани, који су били на тремеђи, при Црној Гори и Бокешком приморју, питање је како су трпили и шта су подносили они Срби, који су били у средини: Босне, Ерцеговине и Старе Србије, који су били утопљени без икакве наде. Кад на то помислимо, — није ли данашњи вијек, вијек спасоносни. Није ли Књаз ослободитељ други месија, прави спаситељ, посреством Бога за ослобођење раји рођени и за месију послати. Нек живи, нек се слави, нека га покоји памте а народи предањем обожвају.

Михаило Кр. Поповић Стругар.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

СВЕТИ ПЕТАР (ПЕТАРЪ) БОЖИЕ ДЪВЪ СИНЪ ЕЛИЈУ ПОПУ ПЕТРУ
ТУПИЉУ, ПАРОСРНОМЪ МЪОМ.

„Петръ Божию Милостию Православнаго Восточнаго Исповѣданія Смиранный Митрополитъ Черногорскій, Скендерійскій и Приморскій; и Россійскаго Императорскаго Ордена Святаго и Великаго Князя Александра Невскаго Кавалѣрь. —

По благодати пресвятаго и животворящаго Духа властію намъ даною отъ Самаго великаго Архіерея Господа нашего Ісуса Христа Чрезъ святиа Его священныя ученики и апостоли и ихъ намѣстники и приѣмники; Сего благоговѣйнаго Мужа Петра Њю (у) п и ѡ (а) отъ мѣста Загарача по чину святиа православна-восточнїа јерусалимскїа цркви призвањемъ все святаго и все совершающаго Духа, мѣрностию нашею произведомъ въ пољдякона и діакона по семъ видѣвшїй Его достойна быти высочайшаго Сана, рукоположихомъ Его на преизрящни Степень священства и вручи-

хомъ ему властъ тайнами святими дѣйствовати, и вся яже церковная послѣдованїа совершати. Извѣстнаго же ради увѣренїа іако онъ чиновнѣ по правиламъ и предањямъ Апостолскимъ и отеческимъ на степенъ священства возведенъ и рукоположен до храма Святаго Іоанна вручися же Ему Сїа наша Архіереискаа Грамота да всякъ вземляий и прочитаяй иматъ Его Іерея Честна и благоговѣйна признавать и по законну божию и свитыхъ отецъ преданїю да послушаютъ Его. Тебѣже подобаетъ быти о! іерею, боголюбиву правдиву въ вѣрѣ непоколебиму и терпљиву, и да будетъ твое житїе образомъ всѣхъ добрыхъ дѣлъ, најпаче ограждати Себе судомъ страха божиа; аще что небреженїемъ твоимъ или лѣнностїю, отъ врученнаго ти стада овецъ Христовыхъ похищенно будетъ, имаши отвѣтъ воздати на страшномъ судици Христовъ, азъ дѣла неимамъ ти узриши.

Данна въ богохранимой Черной горѣ Нашимъ и приложеніемъ Герба нашея печати; при Митрополитской Нашей кавтедральной Резиденціи святотроецкія обители Сущей Станѣвичъ Льта Господня 1809-го года Генваря 1-го дня.

Петръ Петровичч“.

× Симеонъ Орловичъ
Секретарь Госп. Мит. Чр.

Поред својеручнога подписа св. Петра Петровића, који је крупан и читак налази се с лијеве стране потписа, велики духовно-свјетовни печат црногорски, који у пречнику имаде 0·048. од метра, а у висину 5¹/₂ центиметара.

Р. М. Поповић.

IV. Д И О.

З А Н А Р О Д Н О Б Л А Г О.

П Р И П О В И Ј Е Т К Е.

Кадина осуда.

Био један сиромах сељак у Турској по вјери христјанин, па имао комшију чивутина, који је био веома богат. Овај христјанин добиће од свога комшије чифута, да позајми у њега 100 дуката, па да му их врати до 8 дана и на њих добит. Чифут на то рече: „Хоћу; но ако ми их не повратиш до реченог рока, да ми даш за то литру мяса из твога бута оклеја оћу, и на то да ми се потпишеш.“ Христјанин рече: „Оћу.“ И потписа се чифутину, а чифут њему 100 дук.

Пошто се приближи рок, христјанин састави новце и понесе их на рок речени, а чифут се сакрије и затвори у кући. Овај чекајући до мрака, а чифута нема, пође дома мислехи: „Ја сам ријеч одржао, па му их могу и сјутра дати исто једнако.“

Сјутрадан ево ти чифута говорећи христјанину: „Дај ми, што смо уговорили.“ Овај му даје 100 дуката говорећи: „Ја сам ти их носио кући, па те нијесам нашао.“ — Чифутин ће на то рећи: „Е, море, ласно је за то! Дај ти мене литру мяса из твога бута, као што смо и уговорили и потписали, или те зовем на суд пред кадију.“

Христјанин ће, не имајући куд, рећи: „Ајмо суду, па баш кадина осуда.“ — За тим поћоше у кадију. Идући путем, инадећи се сретну једну жену, која гони кљусе ива. Стрешељу једно мало дијете. Она га све у њад, те ти се потурају и кљусе женино превале, те дијете удави. Сад жена закука и удружи се с чифутином против христјанина на давију. Идући путем наићоше на једно мјесто, гдје се једноме сиромашу завалило магаре. Овај сиромаш видивши ову двојицу повикне држећи магаре за главу: „А, помози ми га дићи за Бога!“ Христјанин притрччи и ухвати товарца за реп — тргне, и истргне му реп. Кириција кад виђе шта му би од магарца повиче: „Ти нијеси дошао, да ми помогнеш, него да ми нагрдиш мога товарца.“ Сиромаш се удружи с чифутином и са женом против христјанина. Христјанин видећи шта се догоди промисли у себе: „Чифутин, жена, сиромаш; а ја сам, — шта да радим?...“ У тој мисли наићу покрај једне цамије, код које је била врло велика мунара, а врата јој окренута с поља. Сиромаш помисли: „Дај да се ја с те мунаре сломијем; јер сам исто погинуо.“ — То мислећи

мој ти християнин уз мунару. Кад би на врх ње погледа доље, кад оца сједи доље под мунаром, те учи ђецу; има их таман 30. (Они готово у исти мах бијаху изишли из џамије, те посједали око мунаре, док се овај на њу пењао.) Християнин не имајући куд и камо, скочи са врх' мунаре, те по несрећи на врх хоће. Хоца прште у комаде а он оста здрав. Ђеца запомагаше, ђе им погибе учитељ, те се сви удружише против християнина, да иду на давију пред кадију. Кад дођоше пред кадију, кадија их запита, што су дошли. Чифут задавија и изнесе оно писмо. Кадија виђе, па се окрену християнину, те ће рећи: „Казуј, јели ово истина!“ — „Све је истина, само једно није право казао,“ — одговориће християнин и покаже своју давију, како му је доносио новце и како се сакрио — све му потанко покаже. Кадија саслушав давију рече: „Ох, несретни ђафире, (безумниче,) зло си велико учинио!“ — Затим се окрене чифуту и рекоше: „Пошто ти чифуте, изрежи му литру меса из бута; али пази добро, што ћу ти рећи: „Кунем ти се Дином и Аманом, ако изрежеш више или мање један драм, одма ћу ти главу осјећи.“ Чифутин ће на то рећи: „Ја ћу, ефендија, (господине) и мање — како му драго.“ — „Ни више ни мање; јер си тако погодио,“ — додаће кадија. На то ће опет чифут: „Ја, ефендија, кад је тако нећу ни мало.“ — „Мораш, кад си погодио, или дај 200 дуката, па те ђаво испред мојих очију носи!“ Чифут, не имајући куд и камо даде новце и оде...

Пошто чифут оде, запита кадија жену, шта она давија. Жена каза како су јој превалили кљусе сврх дјетета, па како га је кљусе удавило. Кадија се окрене християнину, те ће рећи: „Ох, несретни ђафире, зло си велико учинио; није то мало!... А теби жено, — продужи кадија окренув се на њу — ја друго немогу ништа учинити, него, нека ови ђавир лежи с тобом, све дотле, док ти дијете начини.“ — „Не за Бога! — поче

жена молити — ја имам свога мужа.“ — „Вала неможе друкчије бити. Тако сам нашао у своме ђитапу; тако или дај 10 дуката, кад не пристајеш на то, што св. ђитап пише,“ — рече кадија. — Жена даде 10 дуката и оде.

Сад се кадија обрати на сиромаша и запита га, шта давија он християнина; на што сиромаш отпоче давију: „Честити ефендија, имао сам једно магаре, те сам ш њиме мучио и моју сиромашну фамилију издржавао, па ми се по несрећи завали. Ја запомагах овога ђафира, да ми га помогне дићи. Он притрчи; па, да опростиш, ефендија, уфати ми товарца за реп — тргне — и реп истргне! Сад сам дошао, ефендија, да питам тебе, што ће магарец без репа?... Пошто кадија саслуша давију, рече християнину окренув се на њ: „О, ђафире, несретни сине, како ти не можеш без зла!“ — „Одмах поведи ово магаре и ранићеш га све док му реп уграде.“ — „Аман, ефендија, за турску вјеру! Што ћу ја без мог товарца?“ — узвикнуће сиромаш. „Што ти драго!... Ја сам тако осудио, да је само три дуката ефендија.“ — „Не, ефендија, ако си турчин!“ — опет поново узвикне сиромаш. — „А ти дај три дуката, па води магарца, куд ти драго, кад ти се чини криво, ово што сам осудио.“ — Сиромаш даде три дуката и поведе кусога магарца. —

На пошљетку ће кадија запитати ђецу: „Шта ви давијате овога ђафира?“ Ђеца ће на то сва једногласно: „Аман, ефенеја, за турску вјеру! Уби нам ђавир хоцу, нашега учитеља; па сад шта ћемо ми оволика ђеца, без учитеља?“ — За тим се окрене кадија християнину, те ће рећи: „Ти, несретни ђафире, како уби оцу, турског учитеља? Казуј право, погинуо, као јеси!“ — Християнин започе давију: „Ефендија, ове три давуџије, кад су се против мене удружиле, тада ја помислих у себе: — њих троје, а ја сам; шта ћу учинити? — У тој се мисли, попех на мунару, да се сломијем с оне висине. Кад скочих с мунара, по мојој несрећи падох на

хоћу. Ја остах жив, а он погибе. Ево ти кажем право, ефендија, па чини што хоћеш.“ — Кадија саслушав дјецу, обрну се на християнина те ће рећи: „Ох, несретни сине; зар немож' никад без врага?... Како ће оволика ћеца без учитеља?... Иди, несретни сине, на оно мјесто, ће је хоџа сједи под мунаром, па сједи, како је и хоџа сједио; а ви, ћецо, пењите се на мунару, па скачите окле је и ђафир скочио, све док га убијете.“ — „Не, за Бога, ефендија, поломићемо се!“ — рећи ће једногласно дјеца. „Одма, одма! Како се

није ђафир сломио, друго бити неможе никако, Дина ми!“ — рече кадија. — „Не, за турску вјеру!“ — узвикнуше поново ћеца: — поломићемо се. — „А, ви, ала ви белавреси, (нека вас ђаво носи,) дајте сваки по два дуката, па се вуците дома, кад куран не слушате.“ — То ћеца једва и дочекаше. Сваки даде по два дуката и одоше.

Пошто сви пођоше кадија рече сиромашу християнину: „Сад, ђафире, имамо и ја и ти доста.“ Све по пола подијелише, те християнин оде весело дому, а кадији не би залуду осуда...

Забилежио П. С. Бујачић.

НАРОДНЕ ПОСЛОВИЦЕ.

(Скупљене проз Црну Гору и Приморје.)

Т

Тврдица је поштен човек.

Траже се као Хвјер и Елеа (Мухамеданцима је Хајри и Елеа вазда кад и нама Ђурђев-дан. Они кажу да се ова два њихова свеца за цијелу годину траже; и тек се тога дана нађу.)

Ти знаш књигу а ја друго.

Тешко самцу на ваганцу (ваган је дрвени суд.)

Ти на свадбу а душа у рај?

Тиха вода највише бријег дере.

Томе озада товари иду.

Та ако ти рече да је јутро, бјежи е ће скоро ноћ.

Тиква само не сломи. (У нас овамо бива кад кога питају како ти је име. — Он употријеби за одговор: „Тиква само не сломи.“)

Тарана је смок и за нас је Бог. (Тарана је неко тијесто од брашна пшеничног у којој се умијеша по неколико јаји и стави се квасац од хљеба — тако се после таре међу руке па се то тијесто и раздвоји на зрнаца као ориз, после суши се на сунце, и ето готове те хране.)

Та занат и смрт за врат.

Траје као мачки муж.

Траје тако. (Код нас се приповиједа како је жена упитала домаћина који је био у Меџлис (турски суд) каже: „Аманат ти говориш ли и траје?“ — „Сасвим мало.“ — одговори јој домаћин. — „Чудо ми је — рећи ће му жена, — кад бих ја као ти у суду била, ја би свагда казала: тако је, или, није тако.“ — Збиља домаћин послуша жену, те сјутри дан кад је пошао у суд на један пут при репавању једне давије кад га је упитао Кадија: „Јели тако?...“ — Овај одговори: „Није тако!“ Кадија се сад нађе у чуду па стао да размишља; одкуд у његовог друга таква одважност? Иза дугог ћутања упита га: „Ама влаше кад није тако а ти кажи ми како је?“ — „Ја не знам“ — одврати му ови — на то ме је жена научила; а да сам знао на што ће изаћи не бих ни то проговорио.“)

Ђ

Ђук најбољу тицу поједе.

Ђорав глухог ћерао, па нит га ћорав ухватио, нит га глухи чуо.

Ђеси?... кад си ми крвник, ти си ми и глави.

У

Узми ђевојку од куће па ако ће бити и од кучке.

Ушто се ко упрти ћераће га до смрти.

У бега доста свега но широка јама те неда нама.

У безобразна узми очи па иди по свијету.

У старог пријатеља нема крвника.

У Јарана (љубавника) мужа није.

У њега човјека колико у мене попа.

У мутној се води риба лови.

Узми га робе, нећу ти га Боже!

Удри дијете прије но сломи.

Ућутао се као циганска душа у рај.

У Августа пуна уста.

Уторник добротворник.

У нужник је огријало сунце.

Ф

Фисек посао ограбље

X BIBLIOTEKA

Хљоб у погриске и жена у по-
причке. (Бива није користи од жена
које много причају.)

CRNE GORE

BURDE

CRNOJEVIC

Хитња је вражи посао.

Хљоб предвој не састави.

Хајде, па кад ја за тебе дошао.

Хазур (готови) свати, ал ђевојке нема.

Храна храбри, оћело господари.

Хитно вук за кмета. (Сипао вук у поље и спази магарца. Ови кад види вука немаде никуд ни камо, те њему изађе на сусрет, па ће му савсвим умиљато: „Е фала Богу што те сретох, а већ бијах кренуо у гору по тебе.“ — „А зашто то?“ — упита га вук — „Како зашто? та нама нестало кмета-умро је! Све село нашло у разлог, да си ти наш кмет, и ево ме по тебе, узјаши и хајдмо.“ — Вук се на то погосподи, узјаше на магарца па напријед. Кад се приближе селу спази их један сељанин, те пуцком на вука. Вук по срећи његовој, како умакне здрав у гору па се одмори насмије се собом па ре: „Ама јесам ли ја највећа бестија на свијету кад ме магарац превари? Одуку ја да вјерујем магарцу, кад знам да ни мој отац, ни ћед, ни пра-
де, ни штево (или кметови?)

Илија Н. Златичанин.

ЈУНАЧКА НАРОДНА ПЈЕСМА.

Смрт Ива Бранковића. 1)

Мили боже, чудна чуда!

Ни у цара, ни у краља,

Што у Ива Бранковића:

Добар дђро у подруму.

Из уши му магла вије,

А из ноздри громом бије,

На чело му жарко сунце,

На грудима сјајан мјесец;

Не ће зоби ни сијена:

Ве' пиринца и шенице,

Ситне траве ђетелине. —

Не ће воде свакојаке: —

Испод Босне с врела носе.

За њ му нико и не знаде;

Не зна мајка ни љубовка: —

Вега сестра Анђелија.

Више јој се додијало

Носећ' траву ђетелину,

Носећ' воду испод Босне;

Па накити листак књиге,

Па је спрема султан-цару:

„Султан-царе, господаре!

Ни у тебе цара нема,

Што у Ива брата мога:

Добар дђро у подруму,

Из уши му магла вије,

А из ноздри громом бије,

На чело му жарко сунце,

На грудима сјајан мјесец;

Не ће зоби ни сијена,

1) Ову пјесму са још неколике дао ми је пријатељ Јован Перовић, Дубровчанин, када сам био у Дубровнику при открићу Гундулићева споменика; а исти их је приближео у околини дубровачкој.

Ве' пиринца и шенице:
 Ситне траве ђетелине.
 Не ће воде свакојаке: —
 Испод Босне с врела носе.
 За њ му нико и не знаде,
 Не зна мајка, ни љубовка: —
 Ве' ја сестра Анђелија...⁴
 Кад је цару књига дошла;
 Књигу штије другу пише:
 „О, Иване Бранковићу!
 Ни у мене цара нема,
 Што у тебе Бранковића:
 Дobar дор у подруму.
 За њ ти нико и не знаде;
 Не зна мајка ни љубовка: —
 Веко сестра Анђелија...
 Спреси мени коња твога,
 Ја ћу тебе три ста мојих;
 Спреси мени сестру твоју
 Ја ћу теби тридес' робињица.“²⁾
 Кад Ивану књига дође,
 Па проклиње сестру своју:
 „Ти, проклета сестро моја!
 Кад се теби додијало

2) Ја мислим да је непажљиво наведено да пјесме оvdје уписао десетарац, пошто има и врло вгодан осмерац („Ја ћу теби тридес' робињ“,⁴) а да ни најмање не мијења смисао стиха. Диминутив је оvdје на штету пјесме.

Гојит' добра коња мога,
 Што ми н'јеси говорила:
 Гој'ла би га љуба моја?...
 Ја ћу послат' коња мога,
 А ти хајде, сестро мила: —
 Изгубићу коња мога,
 Све ћу добро изгубити.“
 Посла Иво коња цару,
 Коња посл'о, душу испустио.³⁾

3) И оvdје би се могло казати: „Коња посл'о, душу пушт'о,“ а да се ништа не изгуби. *)

В. Р.

*) Почетње се у народнијем пјесмама прелази с крајцих на дуже стихове, без да тај прелаз квари хармонију, као што је баш у овим стиховима:

„Спреси мени сестру твоју,
 „Ја ћу теби тридес' робињица!“

Тако исто и у другоме случају:

„Посла Иво коња цару:
 „Коња посл'о, душу испустио.“

Сваког брх прелаза налазимо и у „Горски вјетар“ и у „Смрти Смаил-аге Челебића“, па кад су још на крају једне или друге пјесме (баш као што је случај у овој пјесми,) тад им нема замјерке с никакве стране. Него, напротив, кад би онако исправљени били, како би хтјео вриједни преписивач ове пјесме, онда би баш љепота облика много штетовала.

Уред.

В. Радојевић.

СВАТОВСКЕ ПЈЕСМЕ.

У ово врјеме јесење,
 У оне дворе веселе...
 Што им је те се веселе?
 Како што се веселе!
 Младога Јова сад жене;
 Све им се племе весели!
 Највише отац и мајка,
 И мила браћа и сестре...

Ова се пјесма пјева први пут весеља, то јест кад први пут почну пјевати.

Сјајан мјесец иза горе сјаше,
 У ови двор „добра вече“ зваше.
 „Добра вече кутњи домаћине;
 Веселе ти добро сретно било,

Са свом браћом и пријатељима,
 Кумовима и добротворима!“ —

Идите збогом кићени сватови,
 Ђегод пошли, свуда срећу напли,
 Срећа ви се вила око двора,
 Ка винова лоза око бора.

Ова се пјева кад иду сватови по невјесту.

Босиок ми се не ниша;
 „Што му је те се не ниша?“ —
 „„Госпођа му се удаје,
 На аманет га предаје!“ —
 На аманет ви босиок!...
 У јутро ми га наспите,

У вече ми га поберте,
У киту ми га скитите,
По брату ми га пошљите,
По брату по најмлађему.“

Ова се пјева у ђевојке.

Лијепол' је низ поље гледати,
Жуту дуњу међу листовима,
И снашицу међу ђеверима.
Ђевер снахи ријеч говораше:
„О снашице питома ружице,
Ил' си расла бора гледајући?
Ил на мога брата чекајући?“
Снаха њему тихо одговара,
„Нјесам расла бора гледајући,
Већ твојега брата чекајући!“

Ова се пјева кад воде свати
невјесту, из цркве пут куће.

Добро дошли кићени сватови
Невјеста ви добро сретна била,

пјевају женске сватовима који
воде невјесту.

Црвено цвјеће и медве,
Брала га млада невјеста:
Меће га свекру у скуте;

Свекар га меће премеће:
„Моја је нева и цвјеће!“ —

„Ој Дунаве мутна водо,
Што се често замуђујеш? —
Ил те муте бродом виле,
Ил возари весловима?...“

Дунав јеком одговара:
„Не муте ме бродом виле,
Нит возари весловима;
Већ ме муте врани коњи,
Врани коњи и соколи,
Идућ Јову за невјесту...“
За њим сестра трком трчи:
„Чекај мало брате Јово,
Да ти речем три ријечи,
Што је тебе мајка рекла;
Када будеш близу двора;
Близу двора ђевојчина:
Нагни калпак над очима,
Златну киту на рамена,
Спусти перчин низ прсима,
Одн' ђурак на рамена:
Кад те види нек завиди;
Бог те сретне нека рече;
Благо мајци Јовановој,
И сестрици што га има,
И мајци што га чека!“ —
Пјесма пјева кад иду
свати пут двора ђевојчина,

Записао Илија Н. Златичанин.

Л И С Т А К.

ЦРКВЕНЕ БИЉЕШКЕ.

— У оскудици вијести из до-
маће цркве, доносимо овог пута, ове
неколике вијести из опће православно
српске цркве.

— **50 љетница.** У горњем Кар-
ловцу славио је педесетољетницу свога
свештениковања чувени патриот и дич-
ни свештеник **Никола Баговић** про-
топрезвитер и књижевник српски.
Живио нам старина слављеник још
дуго година на част, дику и славу
православне цркве и српскога народа!
Слава му!

— **Наименовање.** — По наредби
његове Светости српског патријарка
Георгија у сремским карловцима на-
именован је уредником „Сиона“ от-
лични и врловриједни бачиначки све-
штеник **Јован Јремић**, умјесто пок.
Синђела **Сергија Шакрак-Нинића**.
— Свога новoga колегу искрено по-
здрављамо, и честитамо му ови нови
потхват на пољу нашега црквено-
просвјетнога рада!

— **Забрана свештене службе.** —
Званичним расписом под 9. децембра
пр. год., забранио је, Његава Светост

ерпски Патриарх **Георгије**, „скитајућем се јеромонаху из краљевине Србије, о. *Теодосију*“ свако служење и обављање црквенијех обреда у подручју Карловачке Архиепископске.

КЊИЖЕВНОСТ.

Примили смо следеће књиге, што на поклон а што на приказ:

— „**Карловачко Владичанство. Прилог к Историји српске православне цркве.** Написао **Манојло Грбић**, Катихета и професор српске учитељске школе у Карловцу.“ — Од овог велеважног дјела изашле су доселен три подебеле књиге, штампане у штампарији Карла Хауптфелда, такођер у Карловцу — двије у течају год. 1891., а трећа у прошлој години 1893. — Ово је дјело већ оцијенила наша критика са особитом похвалом, коју оно и заслужије у потпуној мјери. Нами дакле не остаје друго него при сајединити се опћему мнѣњу о доброту такве радње на црквено-историјском пољу српске књижевности, и приказати ту књигу читаоцима нашег мјесечника уз најврелију препоруку, особито сталишу свјештеника, и књижевника уопште; јер она заслужије да свакој књижици буде накиће, као ма које друго понајодабраније дјело. — Ако се не варамо свака књига запада по 1 фор. и 50 новчића.

— **Извјештај о дјевојачком Институту Царице МАРИЈЕ на Цетињу, на кроју његове двадесети и четврте, а школске 1892 — 93 године.** Приредио Професор **Ж. Драговић**. Цетиње књ. црног. држ. штамп. 1893.“ — Ово је *четврти* Извјештај, што о овоме врло важном Институту излази; и г. Проф. **Драговић** није труда поштедио, да ова његова радња што тачнија буде, и да као таква на бјелодан ступи. — Овај је завод имао срећу, да му одма у самоме зачетку управитељком буде велевриједна г-ца **Надежда Пацевић**, која ништа штедила да није њој повјерени Институт одма на глас изиђе, као што је и изишао; а особито садашња г-ца

С. П. Мертваго не пропушта ништа да споменути Институт у потпуном реду буде, као ма који други такви Завод код најпросвјетљенијих народа. — Овај Институт броји сада у приправном разреда 9 ученица. — У II. одјелу I-ог разреда 11. — У II. одјелу II. разреда 17; и у II одјелу III. разреда 3: укупно дакле 40 ученица. Довољна је сама ова шифра, да покаже колико је умна и одлучна госпођица **Мертваго** унаприједила ови домаћи наш Завод, рад чега јој припада свака искрена хвала и слава у нашој домовини.

— „**Слободно Зидарство пред Еванђељем. Говорни 12. децембра 1893 г. С. М. Веселиновић професор Богословије. Београд. Штампарија Пешира К. Тамасковића. 1893.** На обичној 8-ни, стр. 50. Цијена је књизи 30 пара дина. — У овом I. јавном предавању развио је јасно и јасно учени проф. **Веселиновић** осим увода и закључка, још и следећа средства, добро, и тајну друштва слободних Зидара (Франкомуратера или масонијера) напрема науци еванђељској, која превасходи, и вада ће превасходити, сваку другу науку, која није од Бога, но од срца људскога; јер „*Бог је већи од срца вашег*“, којим је наводом и предавач своје предавање закључио по Јовану (III. 20). — И ми смо били вада те мисли, да хришћанске истине најбоље триумфирају покрај тријезног и темелитог успоређивана истијех са другим наукама: зато, не само што признајемо велику важност овога предавања, него још и најживље препоручујемо читатељству ову књижицу умнога и ученога професора.

— „**О положају породице и наслєдства у правној системи. Студија В. Богишића.** (На по се штампано из „*Правника*“ за 1892 и 1893. год.) У Биограду у држ. штамп. Краљ. Србије 1893.“ — И ова је радња ученога писца ове књиге важна, као и свака друга његова радња, која спада у правничку струку. Раздјелена је у четири одјелка и запрема 52 стр. на повећој 8-ни. Особито се препоручује нашијем правницима; јер ће они у њој наћи

врло важнијех објасњења о положају породице и наслѣдства с правнога гледишта.

— „Извјештај Српско-православнио богословског-Сјеменишта за Босну и Херцеговину у Рељеву код Сарајева за шкoску годину 1892./93. Уредио протопрезвитер Петар Петровић. Година VI. Сарајево. Земаљска штампарија 1893. — Овај „Извјештај“ запрема 73 стране на обичној 8-ни; и садржи I. Врло важан педагошки чланак под насловом: „За чим треба у васпитању да нам је највише стало?“ — написао Раде Калембер; и II. „Школске вијести од ректора Петрановића. Ко би год зажелио, да се поближе упозна са Рељевским богословним Заводом, овај би му извјештај врло добро на руци био; пошто би из њега поцрпити могао све оне податке, који се на тај Завод односе.

— „Главниѣиѣя пѣсноѣиѣя божественнои литургиѣ, Молитвеннои пѣниѣ, Панихиды и Всенощнаго бдѣниѣ, предложѣнныѣ для воѣвоѣдѣннѣхъ голосѣвъ. Выпускъ III. Пѣсноѣиѣя всенощнаго бдѣниѣ. Приложѣнѣе къ журналу „Церковныѣ Вѣдомости,“ издаваѣмому при Святѣишемъ Синодѣ. С. Петербургъ. Паровая Скоропечатня П. О. Яблонскаго. Лештуковъ пер., N-ro 13. 1893.“ — Ово „Пѣсноѣиѣя всенощнаго бдѣниѣ.“ (Појање всенощног бденија). Заузима 147 страна у ноте сложних црквених пјесама, које се на денијама пјевају у православнијем црквама. — Колико су пак ове композиције вриједне, довољна је сама та препорука; што их Свети Петроградски Синод прилаже свом листу „Церковныѣ Вѣдомости“; па их и ми најтоплије препоручујемо свима нашим манастирима и црквама по градовима и варошима, свуда куда год српски православни народ живи; пошто руско црквено пјевање понајбоље одговара духу православне цркве. —

— „Горде“ зове се *Отери* у три чина, којој је ријечи написао вриједни бокешки пјесник Саво Рачета по једној из Љубишких приповједака; а

за музику удесио њу, чувени композитор „Балканске Царице“ Дионисио де Сарно-Сан Ђорџо. Књижица је штампана у Београду, издањем и штампом *Мате Јовановића*, књ. Мих. ул. 12., а издавач и композитор задржавају сва права. Цијена је књижици 50 пр. дин. — Ријечи су ове написане једрим стихом и чистим српским језиком; а музике немамо пред собом; па све да би је и имали, не би смо били надлежни свој суд о њој изрећи. Него само име Сарново пружа нам довољно јемства, да ће ова опера добро одговорити и музикалнијем захтјевима, као што су и ријечи њезине доста ваљано изведене и удешене према потребама, које се изискују за оперне композиције.

У замјену смо пак примили ове нове листове:

— „Родољуб.“ Лист за политику, економију и књижевност. Излази у Београду Сриједом, Петком и Непосредно. Цијена му је за све стране земље на годину 20 динара, а на по годину 10 дин. Власник му је и одговорни уредник М. Ђорић. Адреса на пошту: уредништву Родољуба. Београд. Обилићев Венац вр. 22. — Програм је овог новог листа врло патриотичан. У њему се вели, између осталог: „И ако у нама има још српске свести, искренога родољубља, и оданости према Престолу, ми ћемо се одазвати томе гласу и заједно са нашим једномисленицима, сваки у своме ресору, у намјери и чистој вољи, да помогнемо извући земљу из тешке ситуације, у којој се она данас налази, пуни прегаоштва спремно на свако пожртвовање стаћемо под барјак данашње владе, на коме стоји написана девиза: „Pro rege et patria за Краља и Отаџбину.“ — Оваком поштеном потхватом код наше браће у Србији, ми не можемо него пожељести сваку срећу и најбољи успјех, и свесрдно препоручити овај нови потхват наше браће љубави свега нашега народа.

— „Дело.“ Лист за науку, књижевност и друштвени живот. Уредник.

Професор **И. И. Вукићевић**. Београд парна радикална штампарија. 1894. — Ово је нов мјесечник, и ми пред собом имамо књигу I. свеску I., која је пребогата садржаје и обилна опсегом. Ово је читава књига на великој 8.ни 254. стране. Цијена јој је за иностранство 20 дин. на сву годину, и суразмјерно на $\frac{1}{2}$ и $\frac{1}{4}$ године. — У њој раде понајизвршнија пера у Србији, и доста служиће не само на корист, но и на дику и част свему српском народу. Ми је најтоплије препоручујемо свакоме књижевнику, био он Србин или ма који други брат Словенин, да је набаве и читају, јер ће у њој наћи доста и науке и поуке, и корисна и забавна, и хране за ум и праксе за живот. Слова њезинијем! оснивачима. Слава!

— „**Subotičke Novine**.“ Bunjevačko-šokački nediljni list za misao opće stvari, prosvitu, zabavu i gazdinstvo. — Izlazi u Subotici svake nedilje na cijelom tabaku. Cijena mn je na godinu 1 for. ili 8 kruna. Vlastnik je **Видоје Косановић**. Urednik **Gj Kosanović**. Ко год жели упознати се с мислима, тежњама и околностима ове наше крвне и једноплемене браће, која живе под круном Св. Стефана, вриједно је да овај лист набаве, којем је поглавита цијељ да буњевачко-шокцима (овако се сам називају) буде од користи у свакоме погледу. — Ми и овај часопис најживље препоручујемо и желимо му сваку добро срећу!

— „**Враголан**.“ — Лист за шалу и забаву. Излази у Вел. Кикинди два пута на мјесец 1. и 15. — Годишња је цијена 6 круна. За Србију, Црну Гору и остале земље 1. круна више на годину. — Власник је **С. Јовановић**, а за уредништво одговара **Душан** (мј.) **Канђар**. — У животу, који нам је пун трња и корова, требају човјеку по кад-и-кад и мало шале и забаве; па неће се покајати ко год потроши 6 и односно 7 круна за „**Враголана**“, који враголишући: шали се и забавља нас. Па ето и њега препоручујемо љубави нашег народа; а само му напомињемо да у шали не прелаз

граница; а у забави, да, не чандрља, него да забављајући — поучава. — Шала је вазда лијепа, кад је згодно и лијепо удешена; а забава вазда нас задовољава, кад је скопчана са извренијем и полетнијем хумором: јер иначе од оваковијех листова нема никакве асне. —

— „**Омладина**.“ Издаје српска академска омладина у Загребу. Излази сваког првог мјесеца на великој 8.ни и 16 стр. — Цијена је за цијелу годину 1 фор. 50 новч. — Штампана је у „**Српској штампарији**“ у Загребу. — Одговорни је уредник **П. Белобрк**. — Садржај ове I. свеске, овај је: „Успомена.“ (пјесма) **Вл. Јовановића**; „**Карактер**.“ **В. Марковића**; „**Народна библиотека** у Београду.“ — **Ј. Павлова**, и „**Маколе**“ **Иполита Тен**. Онда још: „**Културне вести**.“ „**Књижевност**.“ и „**Вести из науке**.“ — Појава овога мјесечника мора обрадовати свакога српскога родољуба, који се искрено радује наметку српске Омладине. Лист је сам уређен у са свим умјереном духом, и што то и доликује озбиљно учењем се подмладку. — Жао нам је само што у овом листу видимо уопштебљену **еквавштину** мјесто **јекавштине**, која је поникла у самом срцу српскога народа: па није нипошто право да је све Српство не пригрли, барем на пољу књижевности своје. — Свакако ми ову појаву свесрдно поздрављамо и у једно најсвесрдније препоручујемо „**Омладину**“ нашем читатељству, да је се не оглуши, него да јој прискочи у помоћ многобројним претплаћивањем. — „На млађима свијет остаје“ — вели наша пословица; па кад видимо, да млађи полазе добром и пробитачном стазом по народну нам просвјету: онда ваља да им ми сваком нашом снагом потпомажемо; те да им дух што већма подижемо, и вољу им што већма растварамо, да наши млађи и духом и вољом не слабе и не зауставе се пријед, но што су су ни до трећине себи одређенога благословљенога пута допрли. —

— „**Учителски Glasnik**.“ Časopis za učiteljstvo i sve prijatelje pučke

prosvjete. Uredjuje i izdaje u Belovaru Vjekoslav Klemen ravnajući učitelj u Grubišnom Polju. Izlazi na velikoj 4-ni u 8 stranâ. Godišnja mu je cijena za inozemstvo 10 kruna i 60 filera. — Овај је лист добро уређен према школскијем потребама са обилнијем садржајом; те заслужује с тог погледа и наше најискреније препоруке. „Радимо док свјетлости имамо!“ — Ћлике нам Спаситељ цијелога човјечанства; а љубимо се као браћа откупљена његовом пресветом крвљу, па: само тада, — надајмо се нашем опћем добру и напетку!

— „Церковный Вѣстникъ, издаваемый при С.-Петербургской Духовной Академии еженедѣльный журналъ съ двухмѣсячными книжками прибавлений. — Овај велеважни журнал, (особито по православно свештенство уопште), с прибавком „Христ. Чтенія“ запада за иноземство по 9 рубаља на годину; а одјелито једнако за иностранцијена је по 7 рубаља. Редакција се налази на Невском Проспекту у N-ro 182, кв. N-ro 2 у Петрограду. Излази пак, као што је речено, сваке неђеље на великој 4-ни у два табака; а уређује га екстраорд. Професор СПБ. духовне академије А. Лопухинъ. — Познато је, да је у Русији врло развијена вјерска и црквена књижевност, на којој послују најизвренија руска пера. Зато ми, који овамо осхудјевамо у таковој свестраној црквеној књижевности: треба да се не оглушујемо рускијех дјела и дневника црквоног, богословског и духовног садржаја; сигурни да ћемо у њима наћи богат извор за православно религиозно наше изображење. С тога разлога ми из најбоље препоручујемо и овај „Церковный Вѣстникъ,“ који је дивно уређен и пребогат својим преизвреним садржајем.

— Замољени, доносимо врло радо и следећа два огласа, који нам је послала Њвијара Лав. Хартмана (Kugli i Deutsch) из Загреба, и у исто вријеме топло препоручујемо ове листове нашим читатељима.

Dom i Svijet 1894. Br. 3. izašao je slijedećim sadržajem:

Štivo: 1. Tena. Napisao J. Kozarac. 2. Ago Šarić. Pripovijes iz prošlosti Mostara. Napisao Osman Nuri. 3. Gdje je milijunar! Criminalni roman Eugena Chavettea. Preveo A. Svilanić. 4. Oklada ga glave stajala. Pribilježio Ivan Devčić. 5. Grijesi kraljice Eleonore. Preveo J. Romanić. 6. Duševna darovitost. Napisao Emil Peschkau. Preveo Fr. S. 7. Ubojica, Napisao Guy de Maupassant. Preveo N. K. — Slike: 1. Eduardo Suhin, kanonik. 2. Dr. Ivan Banjavčić, narodni zastupnik grada Karlovca. 3. Viećnica u Spljetu. 4. Dr. Dinko Vitezic, predsjednik društva sv. Ćirila i Metoda. 5. Predjel iz Malog Lošinja. 6. Mavro Jokai, književnik. 7. Banket, priredjen u Petrogradu u čast francezkomu poslaniku. 8. G. Dupuya, predsjednika francezke komore, pozdravlja kad je poslje atentata došao u saku mecu. 9. Srpski ministar Dokić na čelu. 10. Austro-Ugarska ratna ladja carica i kraljica „Marija Terezija“ 11. Stari slonovi vade mladoga slona iz jame. 12. Mođa. — Ltstak: 1. Osobne vijesti. 2. Mođa. 3. Umrli i nesreće. 4. Književnost i umjetnost. 5. Kazalište i glazba. 6. Vojničke vijesti. 7. Naravoslovne vijesti. 8. Zdravstvo. 9. Trgovina i promet. 10. Poljodjelstvo. 11. Svaštice. 12. Šah i rebusi.

Zvekan 1894. Br. 3. izašao je slijedećim sadržajem:

Siromašni bogataši. — Opreznost. — Pogodio. — I ovako i onako. — Podlirtak: Čuden ptić. — Siguran kočijaš. — U kupalištu. — Sam priznao. — Bolest. — Surov poštarski činovnik. — Odao. — Brzobjavka. — Ljubav. — Spekulacija. — Nepredoznali zlon. — Olahkojući razlog. — Zato. — Narod. — Čekaonica. — Uvjeti službe. — Ponos. — Nedokućivo. — Jasno. — Zlobno. — Dobar posao. — Zlobno. — Djeti-njasto. — Zlo shvatio. — U cirkusu. — Prošjačko lukavost. — Prerano. — Znati će si pomoći. — Oprezan muž. — Zao položaj. — Odletio bolesnik. — Promiena. — Gostoljubivost. — Sretan slučaj. — Slagarske pogrješke. — Prije

i sada. — Uspomene. — Poštenjak. — Jedna riječ vremena. — Dobar bolesnik. — Iskrenost. — Na pustari. — Nesreća u ljubavi. — Iz velegradske učione. — Priznao. — Kritika. — Uvjerenje. — Došlo u nepravi grkljan.

— (Позив на претплату.) Да се те би заборавио спомен на неумрлог јунака и борца „за крет часни и слободу златну“ **Луку Вукаловића**, војводу херцеговачког, који је од 1852—1864 год. храбро се борио са турском силом; одлучио сам се дати у штампу књигу:

„ЛУКА ВУКАЛОВИЋ

у српским народним пјесмама“

у тој књизи биће поред лијепо уређених пјесамa, у којима се опјевавају дјела тога хероја још и његова кратка биографија; да се види како је почео, а како ли свршио тај одважни борац српскога народа.

Књизи ће бити цијена **35 новч.**, а рок претплате траје до 15 јуна год. Можемо вам све моје бивше школе, цркве и друге родољубиве скупљаче, да ме у овом подухвату подпомогну, на чему ћу им бити вазда захвалан.

Умољавају се славна уредништва срп. листова, да овај „Позив“ у својим листовима прештампати изволе.

У *Фојници код Гаџка, на св. Саву 1894.*

Том. А. Братић.

(Позив на претплату.) Написао сам у народном духу, а да се и уз гусле пјевати може

„ОВОДСКУ ПРОСЛАВУ;“

која је објелодањена у „*Просвјети*“ и коју је уредник исте, дични наш старина поп-пјесник г. *Ј. Сундечић*, лијепо препоручио; те зато одушевљен тијем приказом и многим другим препорукама од стране мојих пријатеља и познаника, ријешио сам се да то дјелце у особитој књижици предам у Српски свијет. Позивом на значај тога свосрпскога славља, не сумњам у повољни одзив српске публике.

Рок претплате траје до 1 марта 1894.

Нарудбине и претплата (у плаћеним писмима) шиљу се из Црне Горе на адресу: *Радоје Рогановић* — **Цетиње**. Све остало са стране на г. *Петра Рамадановића* — **Котор** (Sa-ttaro.)

Цијена је књизи 20 новчића.

Цетиње, 1 јануара 1894.

Радоје Рогановић-Црногорац.

— (Позив на претплату.) Са дванаестим бројем навршује се прва година „Споменикова“ живота.

„Спомена“ је поникао у тој цијељи, да пружа дјеци забаву и поуку, да у њима његује лијепе врлине, да побуђује у њима осјећаје према свему ономе, што је лијепо и корисно, да их учишћује у вјери православној и да им у њима љубав према језику у народној српској.

„Спомена“ ће гледати, да и у будуће остане вјеран својој намјери а настојаваће се, да све бољи и бољи буде, како би више користити могао узгајати и сладој Српчаци.

„Спомена“ се може поносити, да је имао сараднике и најзнатније наше књижевнике, чијим се радовима понесе и већи наши листови, што је за цијело лијеп знак, да је „Спомена“ побудио у њима пажњу према себи.

Захваљујући се овом приликом њима и свима, који су ме билло материјално, било морално испомагали, позивљем на претплату за 1894 год на.

„СПОМЕНАК“

За забаву и поуку српској дјеци.

Лист ће излазити једанпут мјесечно и то 10. у овом облику, као што га овај лист показује а имаће сваки број 16 страна. Цијена остаје иста, т. ј. на годину 1 ф. или двије круне а за друге земље 2¹/₂ динара, ма да ће ове године много више слика доносити.

Претплата нека се и данас шаље: г. *Велку Константиновићу* учитељу у *Панчеву*. *Версије нема*. Руко-

писи се шаљу уреднику; неплаћена и недоплаћена писма не примају се.

Издавајући овај позив, надам се, да ће моја браћа и пријатељи уложити труда око скупљања претплате, како би „Споменаџ“ не само таворио се, него се унапређивао; с тога молим свакога, да се заузме за „Споменаџ“, а он ће му труд умјети наградити.

Лист је свакако јефтин тако, да се нико не може потужити. Та, ни страни народи, који имају оваквих листова много, не дају по ту цијену, као ми, ма да имају десет пута толико претлатника.

Ваш с тога се и надам, да се не ће наћи ни једнога мјеста у којему се не ће наћи по који ваљан скупљач, који ће бити вољан подстицати на претплаћивање, чинећи тиме родољубиву дужност.

Надам се, да ће стари претлатници остати вјерни и да ће се број њихов умножити; та, само кад би сваки себи ставио за задатак да једног претлатника нађе, „Споменаџ“ би добио двоструки број претлатника, али би и он двоструко брже мислио.

Претплата молим да се што прије пошље, како би се знало у колико примјерака да се лист штампа.

Имамо све бројеве од прошле године.

У *Панчеву* пред Божић 1893.

Иван Мартиновић

власник издавач и уред. „Споменџка.“

РАЗНЕ ВИЉЕШКЕ.

— **Светосавске прославе.** — Као обично сваке године, тако је и ове године свуд гдје српски народ живи, светковао се Савин-дан, са вишом или, — по околностима и мањом свечаношћу. Дошле су и нашем уредништву, с више и више страна позивнице на светковања; па не можемо пропуштити, да на овом мјесту не изјавимо нашу најдубљу захвалност свим приређивачким Одборима, који су нас својим позив-

ницама почастили. — Да како, ми нијесмо могли лично присуствовати тијем прославама; али смо и пак српском нашем душом и срцем били код сваке; јер Савин-данска прослава: — прослава је свега српскога народа. Од највећег до најсиромашнијег; гдје год који био и гдје се год који затекао: сви су равно учасници те сјајне трпезе, тога пира и весеља; пошто сви знамо, да се таквом опћенитом славом прославља први првопрестолник ерпске цркве и први заснови српске просвјете. — Слава му и хвала ва вијеки вијекова, амин!

— **Славјанское благотворителное Общество.** — Читамо у часопису „*Slovancki Svet*“ да је оно имало 19. децембра прошле године велику скупштину, коју је отворио пресједник граф **Н. П. Игњатијев**, те је он нагласио знамените догађаје у год. 1893. То су 900-љетница чрниковске епископије, 400-љетница Ободске прославе на Маној Гори и 100-љетница од рођења Коларова. — Посље тога држао је свечани говор генерал **А. А. Кирјејев** „о удруженијем противницима Славенофила“ и најпошље Јурјевскога (Дригскога) свеучилишта проф. **А. С. Будиловић** „о **Јов. Колару**.“ — **Кирјејев** је рекао између осталог, да је први принцип Славенофила непромјенљивост ћирилометодскога црквнога устроја. Снага је Русије у тијесној свези цркве и државе. „Одношај славифилства према западној култури није са свим непријатељско. Славифилство је са свим независно од немашке филозофије, открива неспособност рационалима, те поштује вјеру као неопходну вођу у рјешавању питања о животу.“ — Ректор **Будиловић** пак истакнуо је карактеристичку особност и врлину Коларове појезије. Рекао је да је посљедњи много познатији на Западу него ли у Русији. У његове главне заслуге ваља убројавати сабирање материјала из старине Словена и њиховијех народнијех цјесамā Колар је вјеровао у Словенство као у једну цјелину и био је прековјерен о великости Словена у прошлости и у њи-

ховој будућности. Највећу наду полагао је на руски народ. — Најпосље је говорио **С. Ф. Шарапов** о симпатијама Словена на Западу, и тим се је завршила прослава.

— Читамо у Београдском „**Миру**“ **Народни добротвор**. Њег. Светост, Г. Патријарх Георгије, лицем на дан српског просветитеља, св. Саве завјештао је фонд за школовање српске младежи у суми од 100.000 фор., коју ће суму у роковима уплатити. Први рок од 10.000 фор. положио је још истог дана. Слава нека је великом добротвору народном. — Слава! — узвикује му и наша „*Просвјета*.“

— Читамо у Београдском „**Родолубу**“ **Нови академици**. За редовне чланове Српске-Краљевске Академије изабрани су г. г.: Љуба Стојановић професор Вел. Школе и Пера Ђорђевић државни савјетник, обојица за чланове философске Академије. За дописне чланове изабрани су: Костадин Јиричек слависта и професор беошког универзитета у Академију Друштвену, Др. Драгутин Захаровић професор загребачког универзитета, Никола Гесла и Петар Живковић директор ужичке реалке у Академију природних наука.

— **Читуља чувенијех људи у Словенству**. — **Иван Стјепановић Јастребов**. — Велики љубилац нашега народа **И. Јастребов** руски конзуо преселио се у вјечност лицем на Јован дан 7. јануара т. год. у граду Солуну. Ово је јако ожалостило све његове знанце и пријатеље у Цариграду, јер у њему губе једнога знатнога рускога књижевника, који је занешен био у својој раду, да докаже са својим књижевнијем посматрањем, да у Македонији живи чисто српски народ, те је са својим најновијем дјелом „**Обичаји и пјесни турецкихъ Србовъ**“ доказао да је Македонија Српска земља.

Покојни **Јастребов** био је руски ђенерални консуо, и дјелствителни статски савјетник у граду Солуну, и принадлежио је међу најзнаменитије

руске политичаре у турској царевини, те је са овим неуморнијем радом и на књижевном пољу стекао лијепо и познато своје име. **Јован Јастребов** рођен је 1839 год. и као син свештенички васпитавао се у Астрахану, најпре у духовну семниорију, а после у казанској духовној академији, те је 1864 год. довршио течаја са степенном кандидата. Кад је довршио духовне науке, није се осјећао за вршење духовнога чина: зато је по својој жељи од надлежних власти добио разрешење да може отегнути од предстојеће му службе, којој није био наклоњен. Ријешило се за тим да изучава источне језике као политички мисионер. Због ове намјере он је пошао у Петроград, те је ступио на *учено одјелене* изучавања источнијех језика, при азијатскоме депортоменту Министарства Иностраних Дјела. После двије године његовога успјешнога рада отпустио га је био из Петрограда на Балкански полуостров, те је од 1866 год. служио у Цариграду при посланству рускоме код графа *Николе Павловића* *Беломонтевога*. Као вриједни и способни дјелатник послан је био у Арбанију за секретара руском конзулу у Скадар; а после премјестио се као консул руски у Призрену и најпосље 1886 год. постао ђенералнијем консулом у Солуну, где је до смрти на част велике Русије достојанствено служио. —

Осим политичкога рада са којим је достојно заступао велику Русију: он је и на књижевном пољу неуморно тако радио, да су његови радови печатани били како у руским тако и у српским листовима; те је доста књижевнога рада покојни **Јастребов** после смрти своје оставио. Он је обишао и питому „*Зешу земљу равну*“, описавши „*Зешку Митрополију*“, приопчио примјетбе о имену „*Црна Гора*“, описао старе и нове цркве по Зети, као и „*крусовол цешински*“, који спомиње *Врањинку*, као Митрополију Зетску.

У „*Гласнику Српскога ученога друштва*“ такођер много је написао из

живота српскога народа по Старој Србији и то: „*О Дечанском манастиру*“; крусовољ краља Дечанскога, уз описе свију цркава, иконостаса, гробова, и звона по Старој Србији. На посљетку крунисао је свој неуморни књижевни рад са великим дјелом, којега сам и ја част имао од покојника из Солуна на Цетиње добити: „Обичаи и пјесни турецкихъ Сербовъ въ Призренѣ, Ипекѣ, Моравѣ и Дибрѣ“ које покојноме **Јастребову** на велику пошту и признање служити може, пошто није поштедио никаква труда, да на јавност изнесе све оно што је, као књижевник у српскоме духу и народу нашао.

Праштајући се на свагда са племенитом душом покојнога *Јастребова*, неможемо а да не изјавимо своје жалосно и дубоко саучашће, у таквом губитку, који нас је постигао, са смрћу његовом, шаљући на гроб његову сузу жалосницу, у знак своје благодарности што је његово племенито руско срце за наш паћенички народ пожелало

Лака му црна земља
Бог му покој дао!!

Филип Радичевић.

— Дне 17. јануара по новом текуће године, преминуо је католички поп **Антун Казали**. Он се је родио у Дубровнику 29. априла 1815. Рађа од оца поморског капетана *Николе Казали* и матере *Маргарите*. Покојни Казали био је вриједан пјесник Дубровачки, и познавао је около 12 језика. С почетка се био посветио наутици; ал' кашње изучи богословске науке и постане свештеником. Он је био свестрано начитан човјек и нагињао је к философији више но икаквој другој науци. Неуморно је радио особито около познавања језика; ал' поред свега тога његова га је Муза силно одушевљавала за пјесништвом. — Међу његове понајбоље појетске умотворе убројава се „*Zlatka*“, „*Trista Vica udovica*“, „*Glas iz pustinje*“ и епос „*Grobnik*.“ Писао је и опширнију приповјетку у прози „*Siroticu od Lopuda*“; али она није у цјелини свијета угле-

дала, осим њекијех поглавља у „*Zori Dalmatinskoj*.“ — Написао је, и велики шаливи епос „*Coso*“ (у 30.000 стих.); али га није никад објелоданио. — Вршио је дужности капелина, новинара, гим. професора, пароха и најпосље пребендара. Доста га је невоље свуда пратило; али је он невоље са неописаним расположењем душе подносио. Био је јако дружеван и у друштву веселе и разговорљиве ђуди. Предео је Шекстирова „*Јулија Цезара*“ и „*Краља Дира*“; и радио је око Баторнова „*Сарданапла*“ и „*Манфреда*“, а такођер довршио је и Омирову „*Илијаду*“ у народнијем десетерцима. Од овога посљедњег пријевода њешто је и штампано; а остало му је све у рукопису преостало. Назад неколико година удари га кап, која му не одузме живот! али га остави бетезна у глави и паробито у ногама. Тај се његов бетезна, иако, али постојано све више развијао, доклен му најпосље и језик помрачио није и језик му паралисао. — И он је био против свакој политичкој распри између Срба и Хрвата, и стајао је уз оне који су „*наш*“ политички поглавито истицали. С нашијем је Сундечићом, као брат рођени живио; или као што су онда са Сундечићем живили и многи други чувени католички попови: Миховал Павлиновић (његов побратим), Мато Ивичевић, Кукуљица, Мато Ковачевић, Бузолић, Оба Вежића (поп и фратар), Перишић и многи други млађи свештеници. Док је Казали био одговорним уредником „*Glasnika Dalmatinskog*“, Сундечић га је у тој дужности неодвисно заступао од 1855.—1859 укључно; а Казали је уређивао међутим други званични орган „*Observatore Dalmato*.“ Сундечић се је тек почетком 1860 примио „*Glasnikova*“ одговорног уредништва, од којег је одступио одма у октобру наставше 1861. године, зато, што није хтио, по жељи ондашње владе, писати против *анексације*. Сундечић и Казали остали су вазда исти пријатељи, у пркос свему, што је покојни Деспот изнио њеку пресуду Казалијевоу о Сундечићу као пјеснику,

и не обзирући на околност, да је Казали већ онда умно и физично био пао. У Казалу је наша књига у опће велик губитак претрпила; а Дубровник је изгубио једнога од својих синова, који му је био на велику част и дику у вијенцу његовијех научнијех и гласитијех мужева. Бог му његову добру, врлу и поштену душу у своје њедру примио и милошћу својом обасуо. —

— Дана 8. децембра прошле године преминуо је у Задру иза дводневног боловања православни прото **Јован Брчић** професор-катихета код ц. к. учитељишта у Арбанасима у својој 65 години. Био је блага и честита душа, управ богом позвана за свештенички чин. Бог му добру душу помиловао!

— Српска лирска пјесма изгубила је једног између најдаровитијих и најполетнијих млађијех својих гонитеља, бива у особи **Војислава Илића**, који се престао у Београду 21. јануара у својој презељеној доби од 33. године. Он је био рођен да буде пјесником прве врсте. Отликовао се је у пјесми једрином стиха, пољетом мисли, чистоћом језика, тачношћу облика и душом изобилујућом високим патриотичним осјећајима и најплеменитом жеђу за народном слободом. — Са највећим учешћем славно је спроведен и опојан био. За вријеме спровода бееједили су у част и славу покојникову код саборне цркве **Ланко М. Веселиновић** и **Симо Ј. Аврамовић**; а **Ристо Одавић** пред Великом Школом и **Хајм Давидо** пред станом „Заједнице књижевника и умјетника.“ У два пута објелодањење су биле његове сакупљене пјесме; а сад ће у цјелокупној збирци „**Књижевна Задруга** издати **Војиславове** пјесничке умотворе. — О, Боже, прими душу овог младог пјесника у своја вјечита насеља, док му ми из дубине нашијех срца кличемо: „Лака ти српска земља славом овјенчани наш Војиславе; твој ће се спомен чуват код твога омиљевог Српства на вјечита времена! —

— Таман смо били довршили наш „**Листак**“ кад нам стигне веле-тужни глас из Загреба, да се је 13. фебруара (по новом) т. г. у вјечност преселила велика душа **Д.ра ФРАНЕ РАЧКОГА**, који се родио 25. новембра 1829. — Боловао је од инфлујенце; кратко, (1. мјесец дана) али жестоко и смртоносно. — Ко је био **РАЧКИ** и каквих је непроцијењених заслуга умним и научним радом стекао, не само код наше браће Хрвата, (као Хрват сама кореника,) него и код нас Срба и других Југословена: то се не да у неколико редака изрећи; ту треба огромна књига, која би могла избројити његова велика дјела и оцијенити његове врле заслуге. Ми се дакле морамо ограничит у нашем листићу и забиљежити само овај ненакнадни губитак у хрватско-српској књижевности ради предузнога саучаства у умерној тузи за мужем, који станао као научњак, на највећој висини науку Југословенскијем научњацима. **РАЧКОГА** је владика Стросмајер створио и дао га народу, те је он величаном и великана и сам се начинио. Ова су ова мужа два права хрватска генија, који су све створили у Хрватској, што гођ у народну културу засјеца. Они су права слава и понос Хрватске, као што су слава и понос још и цијелога Словенства, као мужеви свесвјецкога гласа. Стросмајер је скоро навршио своју осамдесету, и полагао је свуколику своју наду на високог покојника; ал' судбина другчије расположила те великог старца лишила онога, којег је оно обично *сиромом* својом и својим чедом називао. — Боже, Свевишњи Саздатељу, упокој честиту душу овога високога свештеникаа твоје олдару, и великана на пољу народе просвјете и образованости: тамо, гдје нема болести, ни туге, ни уздицања, но гдје се бесконачним жићем живи!

ОТНИСИ И ПОРУКЕ.

— Г. Г. Мар. Бош. у Ком.; — Мар. Др. у Уц.; — Вељ. Рад. у Ер-Нов.; — Лука Јов. у Бољ.; — Лаз. Т. Пер. у Петр. и

Ненаду у Дуб. — Са свесрдном захвалношћу примили смо ваше књижевне радње за „Просвјету“, и ми ћемо их од времена до времена све, ако Бог-да, објелоданити редом редимице, како нам је која пријед на руке дошла.

— **Г. Мих. Поп. у Бањ.** — И ваше смо нове прилоге примили, па кад узмогнемо, употребимо их. — Што се пак тиче онијех, које сте нам још у априлу а не у мају пр. г. послали: ми смо вам одма одговорили у априлској свесци „Просвјете“ на стр. 224. међу „Отписна и порукама“, па криви нијесмо што ви нијесте тај одговор прочитали.

— **Бач. друштву „Јавор“ у Беог.** — Пристасмо радо на вашу жељу, те смо већ наредили да вам се шаље наша „Просвјета.“ Здраво!

— **Госп. Рад. Цр. на Цет.** — Посве је мала ствар према предмету, па је зато не можемо у „Просвјети“ на видик изнијети. Иначе Бог вас веселио!

— **Госп. Вељ. Рад. у Ерц. Нов.** — По жељи смо вашој били одма препоручили; али, на жалост, она особа већ није у животу, па не знамо куда је и наша препорука отишла, и да ли ће вам она од користи бити. Бог ви био у помоћи!

— **Г-њини С. Мер. И.** — Боже заклони... није вама била управљења ваша штељка предзадвој „Просвјети“. Њу су изаваљали други узроци, које смо ми себи нећемо понављати у прошлијем свескама „Просвјете.“ — Здрастујте!

— **Славном Уредништву „Škole“ у Госп.** — Доставили смо нашој администрацији на Цетиње вашу жељу, па ће бити сигурно и испуњена.

— **Госп. Гав. В. Гојк. у Загр.** — Пошљите нам пјесме, а ми смо већ расположили да вам се шаље „Просвјета.“ — Желимо вам најбољу срећу.

— **Слав. Друш. „Виле“ у Женеу.** — Учинићемо како желите. Живило Сл. Друштву!

— **Госп. Милану II. Јован. у Вуков.** — Прије мјесеца маја т. г. тешко да ћемо имати прилике, да онај вап чланчић, предамо оној високој личности, којој желите, да га ми лично предамо. А што се тиче друге ваше препоруке, морамо вам искрено казати, да се у тај поса не смјемо мијешати. Ви већ имате, према вашијем заслугама отличну награду са надлежне стране; а вјерујте, да су најотличнији украси човјеку, поштен карактер и врла и отлична дјела, која сама по себи, без ичијега — ни овог ни туђега — упливисања, за-

служене награде добивају. — Мислимо да ћете нас разумјети, те да нам нећете замјерити на оваковој пријатељској изјави. — Бог нека вас поможе!

— **Бачком друштву „Равитака“ у Пожаревцу.** — Примили смо претплату у потпуном реду. Хвала вам!

— **Госп. Рист. Обор. у Мостар.** — Све што сте нам послали, послали смо нашој администрацији на Цетиње, која о свему води бригу, што се тиче распошињања „Просвјете“; а редакција у Котору (Cattaro) прима само претплате. Зато и вас и све друге наше претплатнике овом приликом молимо, да се отслен, и ви и други, обраћате непосредно на нашу администрацију, било за рекламирање, или за ношињање, или за непримање нашег часописа. — Иначе хвала вам на вашем заузимању. — Да сте ни здраво!

— **Госп. Том. Бр. у Фој.** — У овој свесци наше „Просвјете“ објелоданисмо ваш „Позив на претплату.“ — Особито нам је мило да вам је угодни наш одговор. — По наше раденике на књижевном пољу нема достата њеке особите среће. Готово сви са малијем изнимкама — подложни смо тој судбини; особито, што смо поштенији — то смо и више несретнији. — Него, кад смо од Бога отишли на апостолат народне просвјете, ваља да ми најравносније вршимо и његујемо; а, и кад нас за наш труд не награде људи: награда је Бог, Горка је наша чапа; ал' је воља Божија виша но све остало. Покоравајмо се њој.

— **Госп. Милош. у Беог.** — мичимо се само!“

— **Велевриједноме Србину у туђини.** — Прекрасна је, предорисна и веома родољубива вапа — мисао. — Ми ћемо у идућој свесци објелоданити ваше писмо и подумријети оно што толико желите; а међутим примите наше срдечно брацко поздравље! —

— **Њешто због болести нашијех слагара, њешто због тога што је уредник „ПРОСВЈЕТЕ“ синовљевом женидбom запослен био, и што је такође њеке вријеме био удаљен од свога дома: ова нам се је свеска мало одоцнила; молимо дакле наше претплатнике, да нас они с вишенаведенијех разлогâ благохотно извине.**

АДМИН. „ПРОСВЈЕТЕ.“